

Geografie náboženství v zeměpisném vzdělávání – buddhismus v České republice

Diplomová práce

Studijní program:

N7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obory:

Učitelství zeměpisu pro 2. stupeň základní školy

Učitelství občanské výchovy pro 2. stupeň základní školy

Autor práce:

Bc. Kateřina Podařilová

Vedoucí práce:

RNDr. Artur Boháč, Ph.D.

Katedra geografie

Zadání diplomové práce

Geografie náboženství v zeměpisném vzdělávání – buddhismus v České republice

Jméno a příjmení: **Bc. Kateřina Podařilová**
Osobní číslo: P18000714
Studijní program: N7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obory: Učitelství zeměpisu pro 2. stupeň základní školy
Učitelství občanské výchovy pro 2. stupeň základní školy
Zadávací katedra: Katedra geografie
Akademický rok: **2018/2019**

Zásady pro vypracování:

1. Kompilační metoda – analýza dostupné literatury a dalších zdrojů
2. Zpracování statistických dat a příprava kartografického materiálu
3. Kvalitativní výzkum formou semistrukturovaných rozhovorů
4. Příprava výukového materiálu
4. Zpracování do požadované formy

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 60 stran
Forma zpracování práce: tištěná
Jazyk práce: Čeština

Seznam odborné literatury:

MILTNER, V.: Malá encyklopedie buddhismu. Praha: Libri, 2002.

ROSENBAUMOVÁ, D.: Buddhismus v Českých zemích (kvalifikační práce).
Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007.

ŠTAMPACH, I.O.: Přehled religionistiky. Praha: Portál, 2008.

VOJTÍŠEK, Z.: Encyklopedie náboženských směrů v České republice. Praha: Portál, 2012.

VÁVRA, J.: Didaktika geografie 1.Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině v zeměpisu na ZŠ na příkladu tématu Světový oceán. Liberec: TUL, 2006.

Vedoucí práce: RNDr. Artur Boháč, Ph.D.
Katedra geografie

Datum zadání práce: 29. dubna 2019
Předpokládaný termín odevzdání: 30. dubna 2020

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. RNDr. Kamil Zágoršek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 1. července 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

24. června 2020

Bc. Kateřina Podařilová

Poděkování

Ráda bych poděkovala RNDr. Arturovi Boháčovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce, poskytování konzultací a cenných rad, které mi během práce velice pomohly.

Poté bych chtěla poděkovat Mgr. Jaroslavu Vrabcovi za cenné poznatky z mnohaletých zkušeností s výukou zeměpisu z praxe na základní škole.

Dále touto cestou velmi děkuji Sabině Němcové, žákyni základní školy, která svědomitě pracovala na zadaných úkolech a díky které mohl být můj projekt i v tomto období uzavřených základních škol realizován v praxi.

Anotace

Tématem diplomové práce je Geografie náboženství v zeměpisném vzdělávání se zaměřením na buddhismus v České republice. V teoretické části jsou představeny nejpodstatnější dějiny jednotlivých světových náboženství, která se vyučují na základní škole. Rovněž je nastíněno šíření a základní členění světových náboženství. Podrobněji jsou popsány dějiny buddhismu. Dále je práce zaměřena teoreticky pouze na Českou republiku, kde se podrobně věnuje buddhismu. Praktická část zahrnuje geografii náboženství v kontextu makroregionů, světových regionů, ale také místního regionu se zaměřením na buddhismus. Témata vycházejí z RVP ZV a odpovídají jeho cílům.

Klíčová slova

- Náboženství, buddhismus, Buddha, geografie náboženství, region

Annotation

The topic of this master's thesis is The Geography of Religion in Geographical Education with Focus on Buddhism in the Czech Republic. The theoretical part presents the fundamental history of individual world religions that are taught in primary school. The expansion and basic division of world religions are also outlined. The history of Buddhism is described in greater detail. Beyond that, the thesis is theoretically focused. It concentrates namely on Buddhism in the Czech Republic. The practical part includes the geography of religion in the context of macro-regions, world regions, and the local region with a closer focus on Buddhism. The topics are based on the RVP ZV document and are in accordance with its educational goals.

Key words

- Religion, Buddhism, Buddha, geography of religion, region

Úvod	12
1 Náboženství.....	14
1.1 Přehled vymezení definic náboženství.....	14
1.1.1 Substanční model	14
1.1.2 Funkcionální model	14
1.1.3 Sémiotický model	14
1.2 Funkce náboženství.....	15
1.3 Náboženské rysy a projevy	15
2 Základní pojmy	15
2.1 Sociologie Náboženství	15
2.2 Geografie náboženství	16
2.3 Religionistika	16
1.3.1 Metodologie religionistiky	16
2.4 Religiozita.....	18
2.5 Religiózní geografie.....	18
2.6 Geografie religii.....	18
3 Hlavní světová náboženství v geografickém kontextu	19
3.1 Judaismus	19
3.2 Křesťanství	19
1.3.2 Pravoslaví.....	20
1.3.3 Katolictví	20
1.3.4 Protestantismus.....	20
3.3 Islám.....	21
3.4 Konfucianismus	21
3.5 Taoismus	22
3.6 Hinduismus	22
3.7 Buddhismus	23
3.7.1 Období před narozením Buddha	23
3.7.2 Buddha.....	25
3.7.3 Vznik společenství	26
3.7.4 Šíření buddhismu.....	28
3.7.5 Hlavní buddhistické školy	29

3.7.6	Tibetský buddhismus	30
4	Náboženství v České republice	31
4.1	Buddhismus v České republice.....	31
4.1.1	Historický vývoj.....	31
4.2	Buddhistické skupiny a centra v České republice	34
4.2.1	Lotus – pražské buddhistické centrum	34
4.2.2	Théravádový buddhismus.....	35
4.2.3	Zenový buddhismus.....	36
4.2.4	Tibetský buddhismus	38
5	Statistické údaje buddhismu v České republice	40
5.1	Rozmístění a počet osob hlásících se k buddhismu v ČR	40
5.2	Rozmístění a počet osob hlásících se k buddhismu v ČR podle krajů	42
6	Geografie náboženství v RVP.....	47
6.1	Rámcový vzdělávací program.....	47
6.2	Školní vzdělávací program	48
7	Náboženství dle RVP ZV.....	49
7.1	Průřezová témata.....	51
8	Praktická část	51
8.1	Výuka náboženství v geografickém kontextu na ZŠ	51
8.2	Představení projektu.....	52
8.2.1	Časový plán.....	52
8.3	Zařazení tématu do RVP ZV.....	54
8.3.1	Člověk a společnost	54
8.3.2	Člověk a příroda.....	55
8.4	Cíle projektu.....	57
9	Metodické zpracování a pracovní listy k výuce	59
9.1	Průběh hodiny – makroregiony a světová náboženství	59
9.1.1	Pracovní list – Makroregiony a náboženství.....	61
9.1.2	Metodický list – Makroregiony a náboženství.....	63
9.2	Průběh hodiny – náboženství v České republice.....	67
9.3	Průběh hodiny – Buddhismus	69
9.3.1	Pracovní list – Buddhismus – obecná charakteristika.....	71

9.3.2	Metodický list – Buddhismus – obecná charakteristika.....	73
9.4	Průběh hodiny – buddhismus v České republice	77
9.4.1	Pracovní list – Buddhismus v České republice	78
9.4.2	Metodický list – Buddhismus v České republice.....	80
10	Realizace výuky.....	84
	Závěr.....	86
	Citovaná literatura	87
	Seznam příloh.....	90

Seznam obrázků

Obr. 1 - Nejvyšší socha Buddhy v Indii (zdroj: Oko, 2018).....	25
Obr. 2 - Leopold Procházka (zdroj: Canopus, 2018)	32
Obr. 3 - František Drtikol (zdroj: Život v přítomnosti, 2009)	32
Obr. 4 - Jeho svatost 14. Dalajláma (zdroj: FORUM24, 2016)	33
Obr. 5 - Lama Ole Nydahl (zdroj: BDC, 2018)	38
Obr. 6 - Počet osob hlásících se k buddhismu v roce 2001 (zdroj: vlastní, 2018).....	43
Obr. 7 - Počet osob hlásících se k buddhismu v roce 2011 (zdroj: vlastní, 2018).....	45
Obr. 8 - Schéma systému kurikulárních dokumentů s legendou.....	48

Seznam tabulek

Tab. 1 - Přehled obsahů vzdělávání dle RVP ZV.....	49
Tab. 2 - úrovně očekávaných výstupů	58
Tab. 3 - Skladba obyvatelstva podle náboženského vyznání v letech 1991 a 2001.....	67
Tab. 4 - podíl věřících (mužů a žen) v jednotlivých věkových skupinách v %	68

Seznam grafů

Graf 1: Vývoj počtu obyvatel vztahu k víře v letech 1921-2011 (zdroj: ČSÚ, 2014)	41
--	----

Úvod

Náboženství je a bude stále velmi aktuální téma, jelikož je základem kultur všech společností. V současné době kvůli náboženství probíhá nespočet politických, občanských, ale i mezinárodních konfliktů.

Jelikož se s ním shledáváme opravdu všude, je zřejmé, že jde o mezioborovou záležitost. Mimo jiné se jím zabývá například sociologie, historie, teologie a pochopitelně geografie. Geografie je klíčová pro popis náboženství, jelikož se přímo dotýká sídelní struktury, politiky, rozmístění obyvatelstva, hospodářství. Vědní disciplíny, které tyto aspekty řeší jsou religiózní geografie a geografie religii.

Je tedy nezbytné, aby si již žáci na základních školách uvědomovali, že různí lidé na světě mají různou víru, která rapidně odlišuje kulturu, ve které žijí. Také je podstatné, aby si žáci uvědomili svou identitu a na základě ní mohli kriticky uvažovat nad odlišností jiné náboženské kultury.

To, že žáci budou rozumět svému postavení a postavení ostatních obyvatel ve světě, povede k tomu, že budou schopni pochopit globální problémy a stigmata, se kterými se naše společnost potýká.

Cílem práce je transformovat teoretické poznatky, které jsou o náboženství známé do pedagogického obsahu, který bude blízký žákům na druhém stupni základních škol, konkrétně v devátém ročníku. Aktuálnost tématu podtrhne skutečnost, že celá tematika náboženství bude popisována na současných náboženských situacích, které jsou ve světě, ale také v České republice. Podrobněji je didaktický obsah zaměřen na buddhismus.

Práce je rozdělena do devíti hlavních kapitol, přičemž první popisuje náboženství obecně a vymezuje jednotlivé definice náboženství, jeho projevy a funkce. Druhá kapitola je zaměřena na základní pojmy, které se náboženství týkají a také osahuje pohledy na náboženství z jednotlivých vědeckých disciplín. Třetí kapitola je zaměřena na popis světových náboženství v geografickém kontextu. Uvádí jejich obecné charakteristiky a podrobně se zaměřuje na buddhismus. Následující kapitola definuje buddhismus v České republice a ta následující popisuje buddhismus v České republice podle statistických údajů. Další kapitola geografii náboženství podrobně zasazuje do

kontextu Rámcového vzdělávacího programu základního vzdělávání. Předposlední kapitola je subjektivním pohledem učitele zeměpisu z praxe, který se zde vyjadřuje ke kvalitě učebnic v kontextu geografie náboženství. Poslední kapitola obsahuje kompletní praktickou část, která obsahuje výukový a metodický materiál pro tuto práci.

1 Náboženství

Náboženství je nesmírně důležité pro miliony lidí. Některé zdroje uvádí, že jde dokonce o více než 70 % světové populace, která vyznává určitý druh náboženství. Náboženství těmto lidem pomáhá nalézt odpovědi na otázky běžného života, na které nedokážou najít racionální odpověď. Důležitý aspekt náboženství je také fakt, že po staletí je inspirací mnoha malířů, hudebních skladatelů či dalších umělců (KEENE, 2003).

Přesně definovat náboženství je velmi náročné, a to především proto, že definic od odborníků je mnoho. V minulosti bylo náboženství často definováno jako určitá nauka či názor. Například Immanuel Kant formuloval náboženství na základě svého kategorického imperativu takto: „Náboženství je uvědomění si mravního zákona (kategorického imperativu) jakožto příkazu božského.“ Svou definicí přispěl i Karl Marx, který náboženstvím opovrhne a označuje ho jako opium lidstva. Usiloval také o to, aby bylo náboženství zrušeno: „Náboženská bída je výrazem skutečné bídy. Náboženství je vzdech sevřeného stvoření, projev bezcitného světa. Je opiem lidu. Zrušení náboženství jako iluzorního štěstí lidu je požadavkem jeho skutečného štěstí.“ (HELLER, a další, 2004)

Ivan Štampach v roce 1992 náboženství definoval jako vztah s transcendentem. V ostatních jazycích se vyskytuje spíše termín religion, což je etymologicky vykládáno jako duchovní a pozemská skutečnost.

1.1 Přehled vymezení definic náboženství

1.1.1 Substanční model

- Vztah k bohům, či bohu a posvátnu

1.1.2 Funkcionální model

- Lidská potřeba ochrany, ukotvenost, soubor hodnot
- Důležitá funkční hodnota ve společnosti

1.1.3 Sémiotický model

- Soubor typických znaků a hodnot, výklad transcendentních zkušeností a norem (ŠTAMPACH, 2003)

1.2 Funkce náboženství

Náboženství má funkcí mnoho. Jedna z nejdůležitějších je, že lidem velmi pomáhá třídit si myšlenky. Díky tomu si věci lépe vysvětlují a orientují se v životě. Dále také lidem pomáhá ospravedlnit se ze špatných věcí, které udělali. Díky náboženství lidé také lépe rozumí událostem, které v životě prožívají (PARTRIDGE, 2006).

1.3 Náboženské rysy a projevy

Každé náboženství má své typické rysy, podle kterých je možné náboženství zkoumat a mapovat. Mnoho rysů je pro všechna náboženství velmi podobných. Například jde o uctívání bohů, obřady (při obřadech se komunikuje s vyšší mocí a bohy), modlitby (společný projev) a dále má každé náboženství svůj etický rozměr (jak dle daného náboženství žít, co je dobré a co je špatné).

Lidé napříč všemi náboženstvími také staví posvátné budovy. Ty jsou nezbytné k tomu, aby se lidé mohli setkávat (KEMP, 2014).

2 Základní pojmy

2.1 Sociologie Náboženství

Mezi sociology je velmi známá definice Durkheima: „Náboženství je systémem věr a praktik, které se vztahují k posvátným věcem, tedy k takovým věcem, které jsou oddělené a zakázané a které spojují do jedné morální komunity zvané církve všechny ty, které k ní náleží.“ V této definici jde především o to, že se o náboženství nepojednává jako o koncepci Boha (či dalších bohů), ale jde o posvátné věci. Jde v podstatě o praktickou definici náboženství, která je dynamická a sociálně vymezená.

Náboženství z pohledu sociologie vnímáme jako sociální konstrukty a nejde o bohy, posvátné věci či místa. Jde o společnost, která tento konstrukt tvoří (DURKHEIM, 2002).

Náboženství je také jeden z prostředků, pomocí kterého lidé upevňují sociální vztahy a eticky se rozhodují. Jeho základní funkcí je snaha nebýt v rozporu se skutečností

a ideálem. Na základě tohoto se poté formuje víra v to, že zlo a utrpení bude překonáno (LUŽNÝ, 1997).

2.2 Geografie náboženství

Z pohledu geografie náboženství jako vědního oboru, zkoumá religie ve vztahu se sídly a obyvatelstvem. Popisuje základní přehled světových, ale i jiných menších náboženství v kontextu geografického prostoru. Řeší místo jejich vzniku a následné šíření po světě. Dále zkoumá problematiku náboženství společně s ostatními vlivy – politika, kultura, historie.

2.3 Religionistika

Religionistika zkoumá náboženství ze zcela nezaujatého hlediska. Neřeší, zda je náboženství pravdivé, správné či autentické a ani nevykládá žádné transcendentní skutečnosti. Zkoumá jeho nauku, popisuje a pokouší se náboženství chápat jako určitou formu kultury. Z tohoto hlediska ho také zkoumá.

1.3.1 Metodologie religionistiky

Jde-li o náboženský výzkum, je nutné využít vědecké metody a to konkrétně:

Historická religionistika

V této metodě je stěžejní zachytit vznikající formy náboženství na základě historických událostí, shromažďování informací o těchto náboženstvích. Jde tedy o vymezení v rámci prostoru a časové osy.

Komparativní religionistika

Porovnání jednotlivých náboženství mezi sebou.

Kontextuální religionistika

Podle názvu je jasné, že v této metodě je náboženství zkoumáno na základě souvislostí. V této metodě je kvůli přesnému zachycení kontextu využíváno dalších

vědeckých disciplín – sociologie náboženství, psychologie náboženství, geografie náboženství ...

2.4 Religiozita

Tento pojem by se nesprávně mohl použít pro náboženství. Synonymy však tyto dvě definice nejsou, ačkoli jsou velmi úzce spjata. Přesná definice religiozity zní: „*Náboženské postoje zastávané jednotlivci i skupinami.*“ (Maříková, 1996).

Často se zde setkáváme s duševními prožitky, které vůbec nemusí být institucionalizované, ale jsou často spojeny s určitou vírou. Z toho vyplývá, že religiozita je jev, který můžeme změřit a pozorovat. Jde o vlastnosti konkrétních lidí v konkrétních okamžicích na konkrétních místech. Ve spojitosti s tímto termínem se také můžeme setkat s pojmem náboženskost, tedy pozorování, jak se náboženství projevuje v jednání a životních postojích lidí. Religiozitu bychom také mohli definovat jako odpověď na otázku, jak člověk prožívá náboženství (Štampach, 2008).

2.5 Religiózní geografie

Často bývá tento termín zaměňován se spojením geografie religii. Významy jsou však patrně odlišné. Religiózní geografii je možno definovat synonymem geografie náboženství a zkoumá, jaký vliv má krajina a prostor vliv na rozvoj náboženství a naopak (Štampach, 2008).

2.6 Geografie religii

Nezaměřuje se na religie přímo jako religiózní geografie, ale zkoumá spíše vazby s kulturou a sociálním prostředím. Religie jsou zde chápány jako lidská instituce, která řeší vztahy mezi prvky fyzicko-geografickou scénou a humánně-geografickou scénou (Matlovič, 2001).

3 Hlavní světová náboženství v geografickém kontextu

3.1 Judaismus

O Judaismu se říká, že je to náboženství Bohem vyvolené. Je základem mnoha náboženství (například křesťanství, islám). Jde o židovské náboženství a kulturu, na kterou židé kladou obrovský důraz. První zmínky pocházejí z roku 4. tisíce před Kristem, byly nalezeny v Mezopotámii.

Judaismus je pevně spjat s židovským národem. Tyto dva fakty od sebe nelze oddělit, protože judaismus není jen náboženství, ale styl života. Za zakladatele tohoto náboženství je považován Mojžíš, kterého Bůh pověřil, aby vyvedl židy z egyptského zajetí.

Základem učení je Tanach (hebrejská bible), který je tvořen ze tří částí (Tór) – zákon, proroci, spisy. Tóra je soubor zákonů, který dle Bible Mojžíš převzal přímo od Boha na hoře Sinaj a přesně židům předepisuje, jakými pravidly se mají řídit. Jde o příkazy a zákazy, kterých je symbolický počet. Příkazů je 248, stejně jako kostí v těle a zákazů je 365, stejně jako dnů v roce. Mnoho lidí si tuto symboliku vysvětluje tak, že je třeba se zákony řídit po celý rok a celým tělem.

Kromě Tóry existuje zákon, který se jmenuje Talmud. Jedná se o ústní zákon, který má pro židy především jednotící význam (PAVLÁT, a další, 2005).

3.2 Křesťanství

Jde o nejrozšířenější náboženství světa. Vzniklo na území Palestiny. Křesťanství nepopírá svoji návaznost na judaismus. Prameny se nachází v Novém zákoně, který současně navazuje na židovský Starý zákon. Dohromady toto uskupení tvoří Bibli, která je posvátnou knihou křesťanství.

Křesťanem se člověk nestane svým narozením, nýbrž křtem a pokáním. Křesťané věří v jednoho Boha, tudíž jde o monoteistické náboženství.

V tomto náboženství především uctíváme Nejsvětější trojici. Jde o označení Boha ve třech božských osobách: Otec, Syn a Duch svatý. Tento jev se nenachází v žádném jiném náboženství (Kolektiv autorů, 2014).

Již od svého vzniku je křesťanství velmi různorodé. Vždy zahrnovalo různé proudy, které jsou všeobecně označovány jako církve. Hlavní tři proudy jsou: protestantismus, pravoslaví a katolictví.

1.3.2 Pravoslaví

Patří do širší rodiny východního křesťanství společně se starobylými východními církvemi. Má dlouhé a propracované dějiny, které obsahují mnoho rituálů.

Toto náboženství bylo prosazeno jako státní náboženství byzantské říše (již při jejím vzniku v roce 395), dokonce překonalo její zánik (1453). Dále se pravoslaví udržuje v Rusku například srbská a bulharská církev. Představitelé pravoslavných církví jsou patriarchové a jsou také nejvyšší autoritou.

1.3.3 Katolictví

Tento proud navazuje na křesťanské tradice západořímské říše. Hlavním představitelem je papež (dříve označován jako biskup) a jedná se o nejrozšířenější křesťanskou církev.

Katolicismus přikládá velký význam církevnímu životu, klášternímu řádu a rituálům, které slouží k udržování tohoto společenství. Základ společenství v minulosti tvořilo dvanáct apoštolů, kteří měli primární úkol učení křesťanství roznést do celého světa a vytvořit tak celosvětové společenství (kolektiv autorů, 1995).

1.3.4 Protestantismus

Protestanté nepřijímají papeže jako svou autoritu. Tato reforma byla zahájena učením Jana Husa (15. století). Učení se liší hned v několika směrech. Důraz se klade na písmo, které je pokládáno za hmatatelný zdroj pravdy, naopak není přikládána váha k magii při obřadech. Protestantismus se snaží zamezit tomu, aby se církevní rituály výrazně promítaly do běžného světa. Při obřadech protestanté neprosí o spásu zemřelého, ale připomínají si jeho činy (Kolektiv autorů, 2014).

3.3 Islám

Islám je třetím monoteistickým náboženstvím po judaismu a křesťanství. Vychází z učení proroka Mohameda, který byl Vyslancem Božím na arabském poloostrově. Bůh, Alláh ho pověřil, aby předal poselství z posvátného spisu Koránu celému lidstvu. Toto poselství mu předal archanděl Gabriel. Posvátným místem a rodištěm Mohameda je Mekka, na které každý člověk vyznávající toto náboženství musí alespoň jednou za život navštívit. Nevěřícím je vstup do tohoto města absolutně zakázán (ABDALATI, 1992).

Islám znamená absolutní podřazenost a poslušnost Bohu a jeho zákonům. Muslim je ten, kdo je podřízený. Jen díky zákonům člověk může dosáhnout skutečného míru. Lidé, kteří následují Islám se jmenují muslimové. Samotného boha a další svaté je přísně zakázáno vyobrazovat.

Chování muslimů je určeno povinnostmi a zákazy. Mezi povinnostmi se setkáváme s pěti pilíři Islámu: pouť do Mekky, půst v měsíci Ramadán, víra v jednoho jediného Boha, modlitba pětkrát denně a darování části majetku chudým. K těmto pěti pilířům bývá často řazen ještě šestý pilíř – džihád neboli svatá válka. Ve svaté válce se řeší boj o Islám a šíření jeho slávy. V klasickém pojetí jde o boj proti nevěřícím a snaha prosadit svou víru. V moderním a současném pojetí se džihád vysvětluje jako boj jednotlivce na svém zdokonalení. V minulosti ale dokonce v rámci džihádu vedly spory mezi sebou i muslimské státy. Nejvyšší zákazy a zároveň hříchy jsou potom cizoložství, vražda, křivda, krádež. Udržování morálky udržuje dobré chování a ctnostné postoje muslimů.

Existují dvě hlavní muslimské větve, které mezi sebou vedou spory již od doby, kdy se v muslimské obci řešilo nové vedení po smrti Mohameda. Jednu větev tvoří Sunnité a druhou Šíité (ABDALATI, 1992).

3.4 Konfucianismus

Konfucianismus je bezpochyby pilíř čínské filozofie, kde také vznikl. Jde o náboženství přinášející soubor názorů, myšlenek, etiky, návodů na správný život. Zakladatel je mistr Khung (známější je jméno Konfucius, jde o latinskou podobu

Kchungu), který vykládal především o mezilidských vztazích a jejich sounáležitosti jak navzájem, tak s přírodou.

Neustále se řeší, zda konfucianismus řadit k náboženství či k filozofickému směru. Většina odborníků se shoduje s druhou variantou. Je to především proto, že Číňané mají obecně úplně jiný přístup k náboženství. Nesnaží se navazovat vztahy s Bohem, nevzhlíží k němu, nezakládají žádné církve. I na oběti, které byly Konfuciovi vždy přinášeny spíše pohlížíme jako na úctu k důležitému člověku než jako odpustek Bohu (HOUBLER, a další, 1993).

3.5 Taoismus

Taoismus označujeme jako filozofický směr, který vznikl v Číně. Je naprosto jasný a jednoduchý. Cílem tohoto náboženství je absolutní splynutí člověka s přírodou. Toho dosáhneme pomocí meditace, diet cvičení ... Splynutí s přírodou má zajistit dlouhý život.

Za zakladatele tohoto směru je považován Lao-c'. Svě myšlenky uchoval v knize Tao te ťing, kde *Tao* znamená cesta, *te* znamená cesta a *ťing* posvátná kniha.

Dodržování Tao (správné cesty) vede ke zlepšování vlastní osobnosti, nechává věci tak, jak jsou. Nechává je vlastnímu vývoji a nijak do nich nezasahuje. Jen tak je možné dosahovat přirozeností.

Dále taoismus usiluje o rovnováhu mezi principy jin a jang. Jin představuje měkkost, ženskost a tmu. Jang představuje světlo, mužskost a tvrdost. Přestože zde jde o rovnováhu, předpokládá se poddajnost jin vůči jang.

Taoisté vyzdvihují moudrost nad vědění, jelikož moudrost je prázdná mysl oproštěná od vědění, protože vědění a poznání je velmi zavádějící pro přirozený život. Celkově se tedy řídí pouze třemi principy: tao, projev taa (te), nečinění (wu-wej) (HARTZ, 1996).

3.6 Hinduismus

Hinduismus vznikl v Indii již v 5. století př. n. l., jedná se tedy o nejstarší náboženství, které stále existuje. Důležitými texty jsou védy, ve kterých se nachází techniky, jak dosáhnout mókši (spasení, vysvobození u koloběhů života). Nejde však

o žádná dogmata, ta se v hinduismu nevyskytují. Jde o systém etických norem, hodnot, sebeovládání, meditace. Dále jde o nelpění na materiálních věcech, pravdomlupnost, krádeže, neboť hinduisté věří v karmu a jsou si vědomi toho, že to, co dají, se jim náležitě vrátí v životě zpět ať už je do dobré nebo špatné. Minimálně jednou za život každý příslušník tohoto náboženství podnikne cestu do města Váránasí, jež leží na severu řeky Gangy. Toto poutní místo je pro hinduisty stejně důležité, jako například Mekka pro muslimy. Podle tradice zde totiž žil Šiva.

Uctívaných božstev je mnoho a základní tři jsou Brahma, Višnu a Šiva. Brahma je označován jako tvůrce všeho a pán vesmíru. Šiva je bůh zkázy, přemožitel smrti a v neposlední řadě prostředník mezi spasením. Višnu je potom ochránce vesmíru. Dbá na to, aby byla dodržována spravedlnost, Dharma, mír a láska.

Toto náboženství je také známé rozdělením společnosti do kastovních tříd, do kterých se lidé rodí. Dříve nebylo možné ani uzavřít sňatek mezi jednotlivými vrstvami. Na vrcholu společnosti jsou bráhmani, kteří představují kněží a různé učence. Pod nimi se nachází kšatrijovi a skládají se z vojáků a bojovníků. Vaišjové jsou další společenskou třídou a patří sem řemeslníci, obchodníci a rolníci. Nejnižší vrstvou jsou šúdrové, kteří představují dělníky a služebníky. Na okraji společnosti se však nachází ještě jedna vrstva, která ovšem nepatří do kastovního systému a tou je třída nedotknutelných. Jedná se o domorodé primitivní obyvatelstvo či obyvatele vyhoštěné z jednotlivých kast, kteří provádějí nečisté práce jako je například sběr odpadků. Příslušníkům kastovního systému je zakázáno se s nimi stýkat, protože dotyk nebo i pouhé spatření jejich stínu by je mohlo pošpinit (přestože byl kastovní systém v Indii zrušen již v roce 1950, v praxi se stále udržuje jako předsudek) (WALDENFELS, 1998).

3.7 Buddhismus

3.7.1 Období před narozením Buddhy

Pro snadné pochopení Buddhova učení je třeba vědět, jaké události se odehrály ještě před samotným vznikem tohoto učení.

Jeden z nejpodstatnějších aspektů vývoje Indie je kmen Árijů, který kolem roku 1 500 př. n. l. přicházel na toto území v několika vlnách. Árijci se stavěli nad původní obyvatele, což pochopitelně přineslo velké zvraty v myšlení původních obyvatel. Árijská

mytologie, co se náboženství týče, je charakterizována jako polyteistická, přičemž ostatním bohům poroučí jeden jediný bůh – otec bohů. Z tohoto důvodu jsou také první tři varny označované jako árijovské, jelikož bráhmani, kšatriové a vaišové (názvy prvních třech varen) byli složeni výhradně z obyvatel tohoto kmene. Až poslední varna (šúdrové) se skládá z původních obyvatel Indie. Z tohoto rozdělení později vznikly kasty.

V tomto období také vznikly nejstarší dochované památky Árijů, které se jmenují védy. Předávaly se po generace ústně, avšak původním obyvatelům Indie byly zakázány. Jde o soubor náboženských básní, které měly rituální účely (Miltner, 2002).

Dále se začíná přemýšlet o nadpřirozených veličinách (vítr, voda, oheň, smrt a čas) a o bytí a nebytí. Tyto skutečnosti začínají být stavěny místo boha na vrchol koloběhu života.

Postupem času se vyčleňují kněží, kteří odvádí božstvím oběti a živí se tím, že s nimi komunikují. Ve společnosti jsou tedy pochopitelně privilegováni (Fišer, 1968). Vzniká pojem brahmán (= moc obětního kouzla, později označuje realitu) a átman (= vlastní já). Brahmáni začali přemýšlet nad smyslem rituálů a přinášení obětí. Všechny tyto spekulace byly předávány formou upanišad a poprvé se zde vyskytuje myšlenka reinkarnace.

Hlavním tématem se záhy stává úvaha o vesmíru, životě a smrti člověka a také o jeho osudu. Tyto úvahy se stávají tajným učením a jsou opět předávány formou upanišad, stejně jako védy se předávají ústně po mnoho generací. Zde se také projevují náznaky o opuštění polyteismu, avšak nikdy nebyly uvedeny v platnost.

Ještě před vznikem samotného buddhismu lidé praktikovali různé metody meditace, se kterými přišli jogíni. Byli velmi zbožní, a proto kvůli meditaci cestovali na vhodná místa. Mnoho jogínů se posléze stalo žáky samotného Buddha (Snelling, 2000).

3.7.2 Buddha

Výše byl již několikrát zmíněn pojem Buddha, proto bude v této kapitole stručně objasněno, o koho se jedná a jelikož se považován za zakladatele samotného buddhismu, je předem patrné, že půjde o nejvýznamnější osobu tohoto filosofického směru. Buddha je ve volném překladu ten, který splnil svůj úkol.

Obr. 1 - Nejvyšší socha Buddhy v Indii (zdroj: Oko, 2018)

Buddha, vlastním jménem Siddhárta Guatama byl indický princ. Narodil se 563 př. n. l. v Kapilavastu (dnes území Nepálu). Jeho život začal být jedinečný ještě před jeho početím, kdy jeho matka měla sen, ve kterém k početí došlo. Zjevil se jí slon, který měl v chobotu lotosový květ. Následně se dotkl jejího pravého boku a tím počala.

Jeho otec, král, povolal všechny učené, aby tuto událost vysvětlili. Měl z něho vyrůst velekrál nebo světec, který bude žít celý svůj život v odříkání. Podle legendy Buddha vyšel z pravého boku a bez pomoci udělal sedm kroků na čtyři světové strany. Po každém jeho kroku vyrostl na místě stopy lotosový květ a řekl: „Již nikdy se nebudu muset znovuzrodit, neboť toto je mé poslední tělo. Nyní zničím a vytrhám kořeny strastí, jež jsou způsobeny narozením a strastí.“ (buddhismus.cz, 2015)

Do svých 29 let žil v blahobytu odříznutý od zbytku světa ve svém domě se svou ženou, která mu dokonce porodila potomka (Ráhula). Svého syna však již Buddha nikdy nespáčil, protože se vydal hledat příčinu pozemských strastí a způsob k jejich odstranění.

K tomuto počínu se opět váže legenda. Buddha na své cestě měl potkat čtyři osoby a to: starce, nemocného, mrtvého a mnicha, přesně v tomto pořadí. První tři setkání mu ukázala, jak moc je život pomíjivý. Poslední setkání, setkání s mnichem mu ukázalo, jak je možné se z tohoto života vymanit. V mnichových očích totiž viděl, jak je vyrovnaný a klidný. Tehdy mu došlo, jak moc jsou věci v našem životě pomíjivé. Začal se tedy věnovat věci, která pomíjivá není, začal se věnovat nejvyššímu míru. Věděl,

že tomuto poznání se půjde jen těžko věnovat s rodinou a sociálními povinnostmi, které měl jako panovník, tudíž se musel vzdát všeho, co ve svém životě měl (Zotz, 1995). Takto započal svou cestu k osvícení.

3.7.2.1 Buddhova cesta k osvobození

Navštěvoval různé učitele, ale k osvícení a uspokojení nikdy nedošel. Dále se oddal askezi, v jejíž vrcholné fázi askeze jedl pouze kořínky, traviny a mléko z rostlin. Dokonce odmítl i dary, které mu nabízeli pocestní. Jedl pouze jednou za sedm dní. Samozřejmě velmi zeslábl a prohlásil: „Skromnou stravou jsem velmi zhubl. Když jsem se chtěl dotknout kůže svého břicha, nahmatal jsem obratle; když jsem se chtěl dotknout obratlů, nahmatal jsem kůži břicha. Tak těsně přiléhalo skromnou výživou mé břicho k obratlům. Když jsem se chtěl vyprázdnit, převrátil jsem se slabostí dopředu. Když jsem si třel rukou údy, abych posílil tělo, vypadávaly mi v důsledku skromné výživy chlupy na těle, uvolněné z kořínků.“ (Zotz, 1995)

Ovšem ani to, že se díky přísné askezi dostal na pokraj smrti, ho nepřivedlo k osvícení. Pořádně se tedy najedl, protože zjistil, že touto cestou to také nepůjde.

Ukončil půst, ostříhal se, oholil se, najedl se a ostříhal se. Oblékl si žluté roucho a usedl si pod strom, který dnes nazýváme Bódhi (strom osvobození) čelem na východ a prohlásil: „Nechť mé tělo na této podušce vyschne, mé svaly a mé kosti se rozpadnou, ale dokud nedosáhnu pobuzení, nehnu se odtud, i kdyby to bylo sebe delší a sebe těžší.“ (buddhismus.cz, 2015)

Na tomto místě konečně prozřel. Dostal se do stavu naprostého klidu a lhostejnosti. Duchovno převažovalo nad tělesnou stránkou. Pochopil proces neustálé reinkarnace a pochopil, že skutky jsou to, co člověka řídí. Proto, že Siddhárta Guatama zjistil, co způsobuje osvobození, byl osvobozen. Stal se Buddhou (osvíceným, probuzeným). Věděl, že už se nikdy nenarodí znovu, věděl, že toto je poslední život, který žije, dosáhl nirvány (Zotz, 1995).

3.7.3 Vznik společenství

Po probuzení Buddha začal kázat. Sdělil čtyři vznešené pravdy (o utrpení, o vznikání utrpení, o zanikání utrpení a o stezce vedoucí k zaniknutí utrpení) a ušlechtilou

osmidílnou stezku. V obou případech jde o postup k dosažení vysvobození, který spoustu let učil řadu lidí. O co možná největší rozšíření tohoto zjištění se Buddha snažil až do konce svého života (buddhismus.cz, 2015).

Později asketové a založili buddhistický řád – Sanghu. Sangha označuje skupinu osvícených Buddhových žáků. Tímto počinem se začala šířit dharma. Nejtěžší pro celé šíření učení byla právě Buddhova smrt.

Učení prošlo velkou krizí, ale duchovní společnost se za dlouhé Buddhovo působení utvořit stačila a zde tedy přestáváme mluvit o duchovním směru a již můžeme použít termín náboženství (Snelling, 2000).

3.7.4 Šíření buddhismu

3.7.4.1 Šíření v Indii

Kolébkou buddhismu je pochopitelně Indie, kde se samotný Buddha narodil. Po jeho smrti se uskutečnilo několik koncilů, přičemž první z nich byl v roce 477 př. n. l.

Buddhismus byl rozšířen především do míst, kde Buddha kázal, avšak největší úspěch buddhismus sklidil, až když byl u moci král Ašóky ve 3. století př. n. l. Tento vládce si byl velmi vědom toho, jak moc jeho lid trpí a on sám se označoval za ochránce dharmy.

Kolem 7. století n. l. začíná buddhismus v oblasti Indie upadat. V 9. století byl doslova vytlačen hinduismem, který však mnoho jeho prvků převzal. Později se na území dostal také Islám, který buddhisty začal doslova likvidovat a oni vzhledem ke svému přesvědčení a víře žádnou válku proti nim nevedli a napadení se prakticky nebránili. Věděli, že násilí by nic nevyřešilo a přineslo pouze nevinné oběti, což bylo proti jejich přesvědčení (Conze, 1997).

3.7.4.2 Šíření v rámci geografického prostoru

Naštěstí těmito počiny na indickém poloostrově buddhismus nezankl a pronikl dále do kontinentu a dokonce i přes jeho hranice. Zde se pochopitelně setkával s novými kulturami, od kterých přebíral určité prvky. Tímto postupně dochází ke znovuoživení tohoto náboženství (Snelling, 2000). Rozlišují se tři hlavní směry šíření buddhismu:

- Jižní směr - jihovýchodní Asie (Barma, Laos, Srí Lanka, Kambodža, Thajsko)
- Severní směr - severní a východní Asie (Mongolsko, Čína, Vietnam, Tibet, Japonsko, Korea)
- Západní směr - také označován jako moderní směr (šíření posledních sto let)
Evropa (Francie, Belgie, Německo, Rusko a Velká Británie)
a Severní Amerika

3.7.5 Hlavní buddhistické školy

3.7.5.1 Théraváda

Jde o tzv. učení starších a někdy se nazývá jako hínajána, což znamená malá cesta. Jde o nejvíce konzervativní směr, ve kterém je zachována věrnost starému učení Buddha. Hlavní je zde praktikování meditací a čisté morálky. Nejdůležitější je potom princip neubližovat. Podle této odnože je jediné správné následování Buddha mnišství, to jediné nás může dovést k nirváně. Toto se zastává spíše na jihu Asie.

3.7.5.2 Mahájána

Někdy se též nazývá jako tzv. velká cesta a můžeme sem zařadit i zen buddhismus (odnož této školy). Na rozdíl od první školy je zde možno přijmout i nové učitele s novým interpretováním Buddhova učení. Tato škola umožňuje možnost osvícení všem, nejen mnichům. Největší důraz se klade na rozvoj lásky a soucitu.

Zde člověk sice dojde k probuzení, ale zůstane v cyklu znovuzrození, aby mohl vysvobozovat další a další duše. Tímto se člověk stává prostředkem k osvobození ostatních bytostí od utrpení.

Největší rozšíření je především ve střední a severní Asii.

3.7.5.3 Vadžrajána

V překladu Vadžrajána znamená nezničitelná nebo také diamantová cesta. Můžeme se někdy také setkat s pojmem tantrický buddhismus, protože pochází z tanter, což jsou posvátné buddhistické texty. Vyskytuje se především v Tibetu.

Využívá stejné metody, jako předchozí dvě školy, avšak má i jiné postupy. Lidé se identifikují s konečným stavem – osvícením a to tím, že se identifikují prostřednictvím svého učitele. Toto učení je možné zahrnout do normálního života, ale je zde předpoklad předešlé zkušenosti s buddhismem ze současného života či z životů minulých (buddhismus.cz, 2015).

3.7.6 Tibetský buddhismus

Vznikl v Tibetu sloučením tří výše zmiňovaných škol v 8. století indickými věrozvěsty. Tímto byl položen základní kámen Tibetského buddhismu. Ve 12. – 13. století byly založeny školy tibetského buddhismu, přičemž každá měla klášter, který byl centrem veškerého kulturního, náboženského či hospodářského a politického života. Dalším významným aspektem pro rozvoj tibetského buddhismu byli mistři, kteří ho rozšiřovali daleko za hranice. Před tímto „zlatým“ obdobím buddhismu bylo náboženství na úpadku ze stejných důvodů jako v Indii.

Pro snadné pochopení působení jednotlivých učeních v České republice je zde ještě uvedeno členění tibetského buddhismu na jednotlivé školy i s jejich odnožemi, jelikož některé z nich působí v naší zemi. Na tuto část je dále v praktické části práce odkazováno:

Ñingmapa

Škola červených čepic podle červené pokrývky hlavy používané při obřadech. Jde o směs tří hlavních směrů indického buddhismu (viz výše).

Kadampa

Hlavní poslání je ve správném výkladu dharmy, jelikož vznikla po době úpadku buddhismu v Tibetu. Učení a tradice se však nedochovaly.

Kagjüpa

Kořeny vzniku sahají až do 9. století. V té době byl v Indii na vrcholu tantrický buddhismus. Indičtí mistři tudíž také předávali nauku do tohoto učení. První Tibeťan, který této nauky dosáhl, byl Marpa. Později první mnich Gampopa sloučil učení Kagjüpy a Kadampy a dal proto za vznik novým školám kagjüpy:

- Barom Kagjü
- Karma Kagjü
- Cchalpa Kagjü
- Phagdu Kagjü

Pro všechny odnože platí striktní dodržování předávání znalostí z učitele na žáka. Ve škole Karma Kagjü se poprvé v tibetském buddhismu vyskytuje vybírání nejvyšších představených řádu prostřednictvím převtělování, což se později stalo tradicí.

Sakjapa

Věnuje se tradici vadžrajánového učení.

Gelugpa

Od učení Karma Kagjü převzala tradici převtělování a pokračovateli se stali Dalajláma a Pančenláma. Nejprve měli funkci pouze vrchních představených klášterů. Až pátý Dalajláma, za pomoci mongolského vůdce, se chopil také světské moci. Pančenlamům zůstala převážně moc duchovní. Pro Gelugpu je nejdůležitější důkladné studium madhjamakové filozofie, striktní dodržování mnišských pravidel a meditační praxe. Do tohoto učení se také převzaly tradice ze školy Kadampa (buddhismus.cz, 2015).

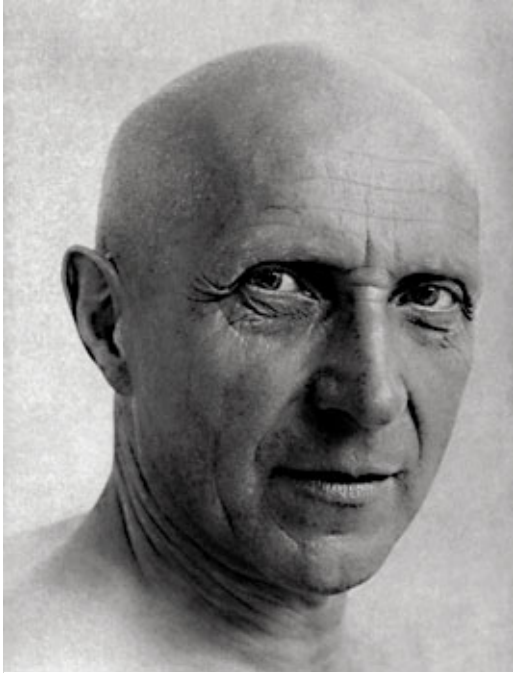
4 Náboženství v České republice

4.1 Buddhismus v České republice

4.1.1 Historický vývoj

První písemně doložené zmínky o buddhismu v České republice jsou z 19. století v encyklopedii Slovník naučný, který napsal F. L. Rieger (Honzík, 2010). Zde jsou použity pojmy Buddha, buddhismus, buddhistická filosofie a další.

V tomto období na naše území dorazil kmen mongolských Kalmyků, kteří ale museli Českou republiku opustit, protože v době kolem roku 1920 vláda neměla kladný vztah k těmto náboženským technikám. Přesto se ale buddhismus rozvíjel. Inspirovat se jím nechali i známí čeští spisovatelé a básníci jako je Julius Zeyer a Jaroslav Vrchlický. Filozof A. Lang napsal první českou knihu o buddhismu, za kterou nesklidil dobré ohlasy.

Obr. 2 - Leopold Procházka (zdroj: Canopus, 2018)

Za prvního českého buddhistu je však považován Leopold Procházka (1879 – 1944), který se velmi zajímal o náboženství. Díky tomuto svému zájmu se dostal i k buddhismu. Napsal o něm mnoho knih, které vycházely z jeho studií, ale také z jeho osobních zkušeností s buddhismem. Dále se ve svém životě stal tváří mezinárodní buddhistické unie, dokonce si získal členství ve Světové buddhistické radě. Jako vrcholem své cesty Procházka považoval stát se buddhistickým mnichem na Srí Lance, nejspíše mu to však překazila druhá světová válka. Stát se prvním

českým buddhistickým mnichem mu sice nevyšlo, ale finančně k tomu dopomohl svému mladšímu příteli, Martinu Novosadovi. Ten odcestoval na Srí Lanku a prvním českým buddhistickým mnichem se opravdu stal v roce 1938 (Trávníček, 2002).

Obr. 3 - František Drtikol (zdroj: Život v přítomnosti, 2009)

Významně rozvoji pomohl František Drtikol (1883 – 1961), který je označován za patriarchu českého buddhismu a to i přes to, že se nevěnoval pouze této filozofii. Přeložil několik buddhistických knih do češtiny, což pochopitelně mělo velký přínos, jelikož do této doby jsme příliš knih s touto tematikou v češtině neměli. Za Drtikolova života bylo studium tradičních jazyků používaných pro psaní buddhistických textů velmi populární a jejich překlady začaly být stále častější.

Další významnou osobností byl Květoslav Minařík (1908 – 1974). Byl to mystik, který své zkušenosti uplatňoval i v buddhismu. Nevěnoval se žádnému učení, ale byl to samouk.

V době totalitní vlády nacismu a komunismu byla veškerá náboženství na úpadku či velmi potlačena a buddhismus pochopitelně nebyl výjimkou. Malá buddhistická aktivita v této době také probíhala, ale velmi neoficiálně (Honzík, 2010).

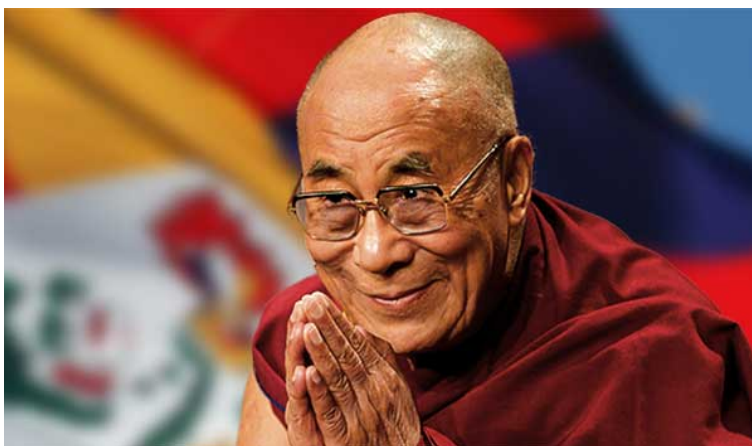
Nejvýznamnějším buddhistou na akademické půdě byl Zbyněk Fisher (1930 - 2007), který je velmi známý pod pseudonymem Egon Bondy. V roce 1968 emigroval společně s dalšími příznivci buddhismu (Honzík, 2010).

Konec 80. let je pro český buddhismus zlomový, jelikož studium dharmy je založeno na přímých zdrojích, nejen na těch sekundárních, jako tomu bylo doposud.

Po sametové revoluci v roce 1989 začala nová etapa nejen pro celou zemi, ale i pro náboženství a pochopitelně také pro buddhismus. Hned o rok později vznikla Česká buddhistická společnost v čele s Lumírem Kolíbalem. Cílem bylo sjednotit učení, které se na území České republiky vyskytovalo a poskytovat o něm přesné a autentické informace. Přestože se théravádoví, zenoví i tibetští buddhisté spojili, neměli dostatek finančních prostředků a také společnou představu o tom, kam má společnost dále směřovat. Nedokázali se sjednotit. Společnost se proto zanedlouho rozpadla. Ve stejné době vycházel i časopis Dotek a Střední cesta.

V 90. letech začaly vznikat jednotlivé skupiny a centra buddhistického učení, což můžeme považovat za doposud největší rozmach českého buddhismu. Zde již nedominovali významné osobnosti a učenci, jelikož každý už měl možnost vycestovat za hranice a nabýt znalostí, po kterých toužil v osobním prožitku s opravdovým mistrem.

Začaly se objevovat skupinky buddhistů, kteří toužili po tom, aby někdo pochopil jejich filosofii a oni své náboženství mohli praktikovat. Mnoho příznivců naopak toužilo

Obr. 4 - Jeho svatost 14. Dalajláma (zdroj: FORUM24, 2016)

po samotě a za svým klidem chtěli jít svou vlastní soukromou cestou. Je pochopitelné, že všichni neměli stejné představy, a tudíž se někteří scházeli a někteří rozcházeli (Honzík, 2010).

Našeho minulého prezidenta Václava Havla je také možno považovat za člověka, který se podílel na rozvoji buddhismu v České republice, jelikož si v roce 1990 pozval na naše území Jeho Svatost 14. Dalajlámu. Pozvánka byla poslána v lednu a již v září Jeho Svatost vystupovala na konferenci Fórum 2000. Nebyla to však jeho poslední návštěva. Dále se v České republice objevil ještě v dalších letech (Rosenbaumová, 2007).

Je obecně známo, že s Václavem Havlem měli přátelské vztahy, tak se během návštěvy vždy setkali i osobně. V roce 2011, kdy se Jeho Svatost 14. Dalajláma s Václavem Havlem setkal naposledy, pomáhal mu smířit se se smrtí a předal mu několik předmětů, které mu s tím měli pomoci (Česká televize, 2015).

4.2 Buddhistické skupiny a centra v České republice

V České republice působí tři hlavní učení buddhismu. Théravádový buddhismus, zenový buddhismus a tibetský buddhismus známý také pod názvem lámaismus. Dále se setkáme s různými odnožemi, které jsou hierarchicky rozdělené a zařazené v první kapitole věnující se obecné charakteristice buddhismu.

4.2.1 Lotus – pražské buddhistické centrum

Toto centrum nedaleko Staroměstského náměstí založeno v roce 1997. Slouží jako prostor pro shromažďování nejrůznějších buddhistických skupin, všech výše vyjmenovaných směrů. Za théravádový buddhismus je to například skupina Buddha Mangala a Bodhi Praha, za zenový buddhismus potom Kwan um a Daruma a co se týče tibetského buddhismu, vyskytuje se zde učení linie Karmy Kagjü. Dojíždějí sem také různí učitelé, kteří šíří tradici asijských kultur.

Pozitivní na tomto centru je, že je otevřené úplně pro všechny, kteří mají zájem o buddhismus a chtějí hlouběji poznat, jak to v českém buddhistickém společenství chodí. Subjektivně si autorka dovoluje podotknout, že v dnešní hektické době plné stresu za meditací a duševním klidem směřuje stále více a více lidí. V tomto centru se totiž také cvičí jóga a taj-či, pořádají se různé semináře a přednášky a probíhají zde meditační soustředění. Dále zde na buddhistické svátky probíhají různé výstavy a akce.

Součástí centra je dále také knihovna, která oplývá více než 1 000 texty s buddhistickým podtextem a v neposlední řadě čajovna, která slouží k potřebným diskuzím o buddhistické nauce (Centrum Lotus, 2009).

4.2.2 Théravádový buddhismus

4.2.2.1 Buddha Mangala

Tato skupina vznikla v roce 1998 v Praze pod vedením mnicha Ashina Ottamy, který má český původ. Mangala je slovo, které vyznačuje jakýkoli prospěch. Používal ho i samotný Buddha pro označení prospěchu.

Tato skupina si klade za cíl vytvoření dobrých podmínek ke studiu a praxi nauky, kterou Buddha šířil. Schází se v meditačním centru Lotus, jelikož žádné vlastní centrum nevládní. Dále pořádají různé přednášky například s lidmi, kteří se vydali jet meditovat do zahraničí. Meditační víkendy a soustředění tato skupina také pořádá.

„Probuzení k pravdě pak zkoriguje náš mylný egocentrický postoj, který deformuje naše vnímání světa a osvobodí nás tak od zdroje zbytečné životní neutěšenosti. Cílem cesty je zaujetí správného postoje a vztahu k sobě samému i celému univerzu. Je to vztah oproštěný od chtivosti, nenávisti, upoutanosti a zaslepení, vztah naplněný soucitem, volností a moudrostí.“ (buddha.cz, 2018)

4.2.2.2 Přátelé Dhammy

Skupina vznikla v roce 1991 jako občanské sdružení. V současné době jsou velmi významní tím, že se zabývají i překladem a publikací textů od největších mistrů theravády a také mnichů. Opět se tato skupina pravidelně schází v buddhistickém centru Lotus v Praze, jelikož vlastní meditační centrum nemá.

V rámci praxe dodržují etická pravidla buddhismu společně s meditací, což je ale velmi individuální věc jednotlivých členů. Z tradičních textů ale vychází všichni (Přátelé Dhammy, 2018).

4.2.2.3 Sati Brno

Tato brněnská skupina je zcela volně navázána na klub Jóga Brno, který byl založen v 60. letech 20. století. Od této doby až do roku 2000 se praktikující scházeli jednou v týdnu kvůli meditaci a po druhé v týdnu pro praktikování tělesných cvičení. Od roku 2000 se však skupina schází jen jednou a to kvůli meditační praxi.

Hlavním posláním je umožnit praktikujícím přístup k metodám meditační praxe. Pořádají jako jiné buddhistické skupiny také víkendová soustředění, ale ta již nejsou otevřena pro veřejnost (Honzík, 2010).

4.2.3 Zenový buddhismus

4.2.3.1 Zenová škola Kwan Um

První české centrum zenové školy Kwan Um bylo založeno v Brně v roce 1983. Jedná se o mezinárodní školu, která má po světě již kolem stovky zenových center a skupin. V České republice je center této školy hned několik. Škola vychází z korejské buddhistické tradice. Učení do USA přinesl zakládající zenový mistr Seung Sahn. Od svého mistra dostal za úkol předat jádro učení otevřeným lidem na západě a pomoci tak očistit původní smysl zenového učení, které v Koreji začalo ztrácet na původní jasnosti. Podle opata Zenové školy Kwan Um v Liberci jde v zenu o nalezení a zrealizování opravdové Buddhovy zkušenosti, a pak jí umět použít pro cítící bytosti. Tato mise se podařila a zenová škola se rozšířila po celém světě. Dnes už má i svůj klášter v Koreji. V zenu se říká, že „nevyrábí“ buddhisty ale Buddha. Velmi se dbá, aby praktikující neulpěl na symbolech a představách o své praxi. Pravdou je jen přímá a bezprostřední skutečnost. Zenovou praxí se nic nezíská, jen je objeveno již přítomné. Zenová meditace slouží k sebepoznání a jako trénink nepřipoutanosti. Praktikující se pak snaží být v každé situaci o trochu lepším člověkem a upustit od svého sobectví.

Samotný název školy znamená „vnímej zvuk světla“ a v podstatě poukazuje na směr praxe v zenu. Zde totiž nejde jen o pouhou meditaci. Ta je pouze prostředkem k tomu, abychom se zbavili připoutání ke své mysli. Zenový buddhisté o sobě říkají, že jim praxe pomáhá udržovat jasnou mysl, a pak ji použít v každodenním životě (Honzík, 2010). V podstatě to znamená, že bychom meditační praxí měli najít své pravé „já“ a naučit

se poslouchat svému „nevím“. Nevím znamená stav mysli před myšlením, jde o stav, z kterého se rodí moudrost.

Zenová škola pořádá pravidelné meditace, víkendová i delší ústraní a řeči Dharmy s učiteli.

4.2.3.2 Sotó zen Česká republika

Sotó je opět mezinárodní skupina, jejíž počátky sahají až do 13. století. V České republice působí od roku 1993, kdy bylo založeno její první centrum v Mostě prvním českým mnichem této školy. Center je na našem území již celkem šest.

Následně bylo v roce 2004 založeno občanské sdružení. Hlavním úkolem od této doby je šířit učení mistra Kaisena, jehož učení se šíří celou Evropou. Nejbližší mnich, který toto učení šíří je Tomasz Dabrowski, který vede dodžó (centrum) v Praze a Plzni.

Mimo meditací, které probíhají každý týden, se skupina zabývá i odbornými přednáškami, soustředěními a letními tábory.

Dále tato škola pořádá seššiny, což je nepřetržitá doba, kterou člověk stráví v centru či klášteře po předem určený čas. Čeští praktikující mají samozřejmě možnost seššiny navštívit i v zahraničí (www.sotozen.cz).

4.2.3.3 Kodo Mugen Ka, Klášter Senshinji a škola Nagomi

Tato škola se hlásí k tradici Sotó a byla založena v roce 1987 a jedná se o klášterní školu. Vyučuje se zde kaligrafie, tradiční učení zenové meditace a tradiční japonská umění.

Skládá se z center, která jsou dohromady spojena praxí, přičemž hlavní centrum je v Praze (dále v Pardubicích, Benátkách nad Jizerou a v neposlední řadě i v Bratislavě).

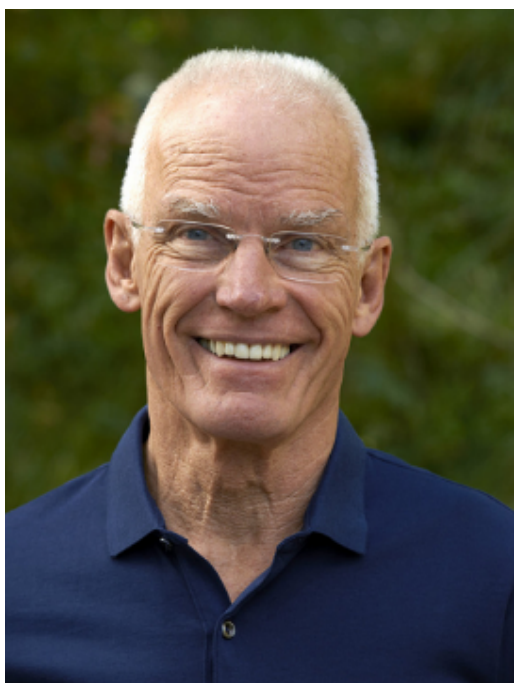
Praxe je opřena o tři základní pilíře, kterými je meditace, fyzické cvičení a intelektuální aktivita (Honzík, 2010).

4.2.4 Tibetský buddhismus

Zástupců tibetského buddhismu je v České republice nejvíce, což mimo jiné dokazuje největší počet jeho center. Bude se mu proto věnovat větší pozornost, než předešlým směrům (Honzík, 2010).

4.2.4.1 Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü

„Buddha předal rady a pokyny pro tři druhy lidí. Ti, kteří se chtěli vyhnout vlastním problémům, používali učení Malé cesty o příčině a následku a neexistenci JÁ (théraváda).

Obr. 5 - Lama Ole Nydahl (zdroj: BDC, 2018)

Ti, kteří chtěli být užiteční druhým. Dostali učení Velké cesty o moudrosti a soucitu (mahájána). Ti, kteří měli důvěru ve vlastní mysl a v buddhovskou podstatu druhých, učil Buddha Diamantovou cestu (vadžrajána). Je určen pro samostatné, nezávislé lidi s nadbytkem, kteří Buddhu vnímají jako někoho, kdo zcela rozvinul potenciál, který mají oni sami.“ (www.bdc.cz)

Říká se, že Diamantová cesta je ta nejkratší cesta k osvícení, avšak neznamena to, že není třeba znát principy Velké cesty (mahájány). Ty jsou vzájemně velmi propojené, ale diamantová cesta klade větší důraz

na praktikování (meditace, rituály).

Diamantová cesta je jednou ze čtyř hlavních škol tibetského buddhismu, kterou na západě založil lama Ole Nydahl. Navštívil dokonce i Českou republiku. Tato škola klade největší důraz na prožitek meditace a předávání učení z učitele na žáka. Vrcholem praktikování tohoto učení je samozřejmě osvícení, které je zde již několikrát zmíněno.

Do roku 2007 všechny skupiny Diamantové cesty působily pod jednotným občanským sdružením Společnost Diamantové cesty a dále od roku 2007 byla ministerstvem kultury založena náboženská společnost Buddhismus Diamantové cesty

linie Karma Kagjü. V čele této skupiny je Karmapa Thinlă Thaj Dordže. Jedná se již o 17. inkarnaci prvního Karmapy. Společnost však byla založena na přání ještě 16. inkarnace Gjalwy Karmapy Rangdžunga Rigpă Dordžeho.

Na 16. Karmapu také mimo samostatné praxe probíhají guru jógy (meditace) nesoucí název Tři světla. Tuto meditaci předal 16. Gjalwa Karmapa lamovi Olemu a byl přesvědčen o tom, že to je nejlepší meditace pro lidi na západě. Je vhodná pro praktikující začátečníky a využívá se na veřejných a společných meditacích.

Co se týče společných akcí, tak je to pochopitelně v každém centru Diamantové cesty různé, vzhledem k velikosti města, ve kterém působí. Často se buddhisté na společné meditace scházejí i několikrát týdně (opět jsou meditace zpravidla přístupné veřejnosti) a několikrát do roka se pořádají veřejné přednášky. Ve velkých městech (Praha a Brno) probíhají společné meditace téměř denně. Také se jako praktikující buddhismu Diamantové cesty můžeme zúčastnit víkendových soustředění, stejně jako u výše zmíněných škol. Na tato soustředění a přednášky často dojíždějí i zahraniční tzv. cestující učitelé. Jsou to učitelé, kteří byli šířením buddhismu pověřeni samotných lamou Olem Nydahlem (www.bdc.cz).

Pravidelně jednou do roka se uskuteční přednáška jím samotným. O tuto přednášku je obrovský zájem, navštěvuje ji vždy zhruba 1 500 lidí (Honzík, 2010). Dále se každý rok pořádá kurz v Těnovicích (zde je postavena první buddhisická stavba v České republice – stúpa), při němž probíhají meditace třikrát denně.

Pro širokou veřejnost, která chce mít alespoň nějaké povědomí o tomto směru, se pořádají výstavy tibetského umění.

V roce 2000 bylo založeno nakladatelství Bílý deštík, což je specializované nakladatelství, které se přímo zabývá překladem textů Buddhismu Diamantové cesty linie Karma Kagjü a dvakrát do roka také vychází buddhistický časopis, který se jmenuje Buddhismus dnes. Díky těmto krokům se dostává tento směr buddhismu čím dál více do povědomí veřejnosti a samotných praktikujících buddhistů každým rokem stále přibývá, což vyplývá především z toho, že buddhistických center každým rokem stále přibývá.

5 Statistické údaje buddhismu v České republice

5.1 Rozmístění a počet osob hlásících se k buddhismu v ČR

K této analýze byla využita všechna dostupná data ze sčítání lidu, domů a bytů v letech 2001 a 2011. Další doplňující informace byly autorce poskytnuty ředitelkou krajské správy ČSÚ Dagmarou Dvořákovou, se kterou o dané problematice podrobně diskutovala.

V současné době shledáváme v České republice okolo 50 buddhistických center (školy, skupiny). Dále jsou zde také skupiny, které spadají pod větší organizace – náboženská skupina Buddhismus diamantové cesty. Dohromady s těmito skupinami bychom center napočítali o poznání více (Honzík, 2010).

Centra jsou rozprostřena po celé České republice, ale nejvíce jich je pochopitelně ve velkých městech. Dle autorky práce to je zapříčiněno do jisté míry tím, že ve velkých městech se sdružují převážně mladí lidé, což je věková skupina, která o buddhismus jeví největší zájem. Tyto domněnky potvrzuje také fakt, že největší počet center je ve velkých městech.

Dále autorka zastává názor, že ve společnosti se obecně nejvíce ví o tibetském buddhismu a toto povědomí také ve skutečnosti vypovídá o rozdělení vyznavačů buddhismu, přičemž zástupců tibetského buddhismu je v České republice nejvíce. Méně početné jsou pak české skupiny zen buddhismu a théravádového buddhismu. Toto dokladuje i počet center konkrétních škol, které se na našem území nacházejí.

Tento výzkum, který byl autorkou této práce proveden, jasně ukazuje na fakt, že buddhistů v České republice neustále přibývá a s největší pravděpodobností dále přibývat bude. Velkou část, proč se tak bude dít, tvoří fakt, že se buddhismus v dnešní době řadí mezi moderní náboženství a mnoho lidí (dle SLDB 2011 se jedná o populaci nacházející se převážně v produktivním věku) se k této filosofii přiklání kvůli tomu, že se chtějí naučit pracovat se svou myslí a chtějí lépe zvládat krizové a stresové situace. Byl šťastnější a nenechal se vykolejit malichernostmi. To ostatně potvrzuje i opat zenového buddhismu v Liberci i Pavel Zákora, praktikující Buddhismus Diamantové cesty říká, že před buddhistickou praxí byl jeho život plný stresu a neštěstí. Dalším subjektivním názorem, který si zde autorka dovoluje podotknout je, že vzhledem

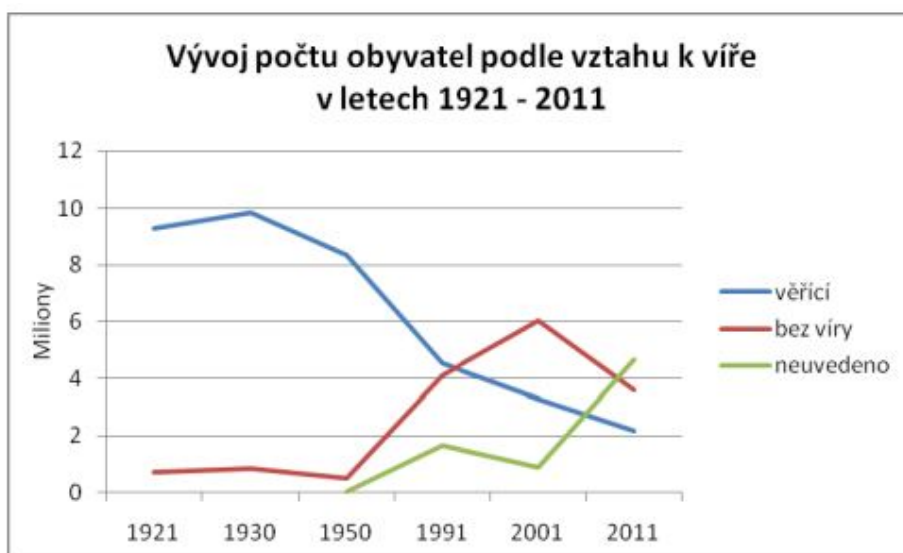
k historickému vývoji tradičních náboženství na našem území, jsou lidé znechuceni jakoukoli vírou, protože veškerá dogmatická náboženství vždy přinášela spíše oběti, než něco pozitivního do života.

Buddhismus je však jiný. Nic nikomu nepřikazuje, ale pouze ukazuje jinou cestu, kterou je možné se vydat. Když opomeneme, ty buddhistické směry, které si žádají mnišství, ty ostatní nás naprosto v ničem neomezují, naopak nám otevírají řadu možností, jak pochopit dění každodenního života. Autorka ze svých osobních zkušeností v tomto nejvíce uznává zenový buddhismus, který učí meditaci dokonce s otevřenýma očima, aby bylo možné ji provádět kdykoli si to okolnosti budou žádat.

Tímto bylo dokázáno podloženými fakty, že počet buddhistů v České republice za poslední roky neustále roste. Samotní praktikující si sice žádné záznamy o svém počtu nevedou, ale logicky to vyplývá ze stále přibývajících počtu buddhistických center. Jednoduše kdyby vyznavačů ubývalo, nebudou se nová centra stavět.

Český statistický úřad však disponuje úplně jinými informacemi. Dle uplynulých deseti let mezi Sčítáními lidu, domů a bytů v roce 2001 a 2011 buddhistů ubývá. V Následující tabulce je zobrazen jeden z možných důvodů, proč tato situace nastala, když realita je úplně jiná.

Graf 1 - Vývoj počtu obyvatel vztahu k víře v letech 1921-2011 (zdroj: ČSÚ, 2014)

Na první pohled je patrné, že největší zlom nastal právě mezi lety 2001 a 2011. Věřících rapidně ubývá, kdežto osob, které svou národnost vůbec neuvádí, extrémně

přibylo. Z autorčiných osobních poznatků s praktikujícími buddhisty plyne, že své přesvědčení neradi označují jako náboženství a je proto pravděpodobné, že tyto osoby spíše řádek s náboženským vyznáním vůbec nevyplnili.

Pochopitelně se nejedná o všechny, protože v roce 2011 se dokonce ve statistických výsledcích objevuje nejen buddhismus jako takový, ale i Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü naprosto odděleně. V roce 2007 totiž bylo zaregistrováno jako první buddhistické společenství České republiky. V roce 2011 se k tomuto společenství přihlásilo celkem 3 484 osob a k buddhismu obecně celkem 2 617 osob. V roce 2001 nebylo možné si vybrat a ti, kteří se chtěli k buddhismu přihlásit, zvolili obecný zápis „buddhismus“. Tehdy se přihlásilo celkem 6 817 (SLDB, 2014). Po jednoduchém výpočtu byl pokles vyznavačů buddhismu celkem o 716 osob. Číslo sice není nikterak velké, ale velký problém je už jen to, že vůbec klesá.

Tyto zavádějící informace byly konzultovány s již zmiňovanou paní Dagmarou Dvořákovou a s tímto postojem také souhlasila. Dokonce dodala, že je možné, že údaj o náboženském vyznání ze Sčítání lidu, domů a bytů úplně zmizí, jelikož jak bylo i zde ověřeno, je velmi zavádějící.

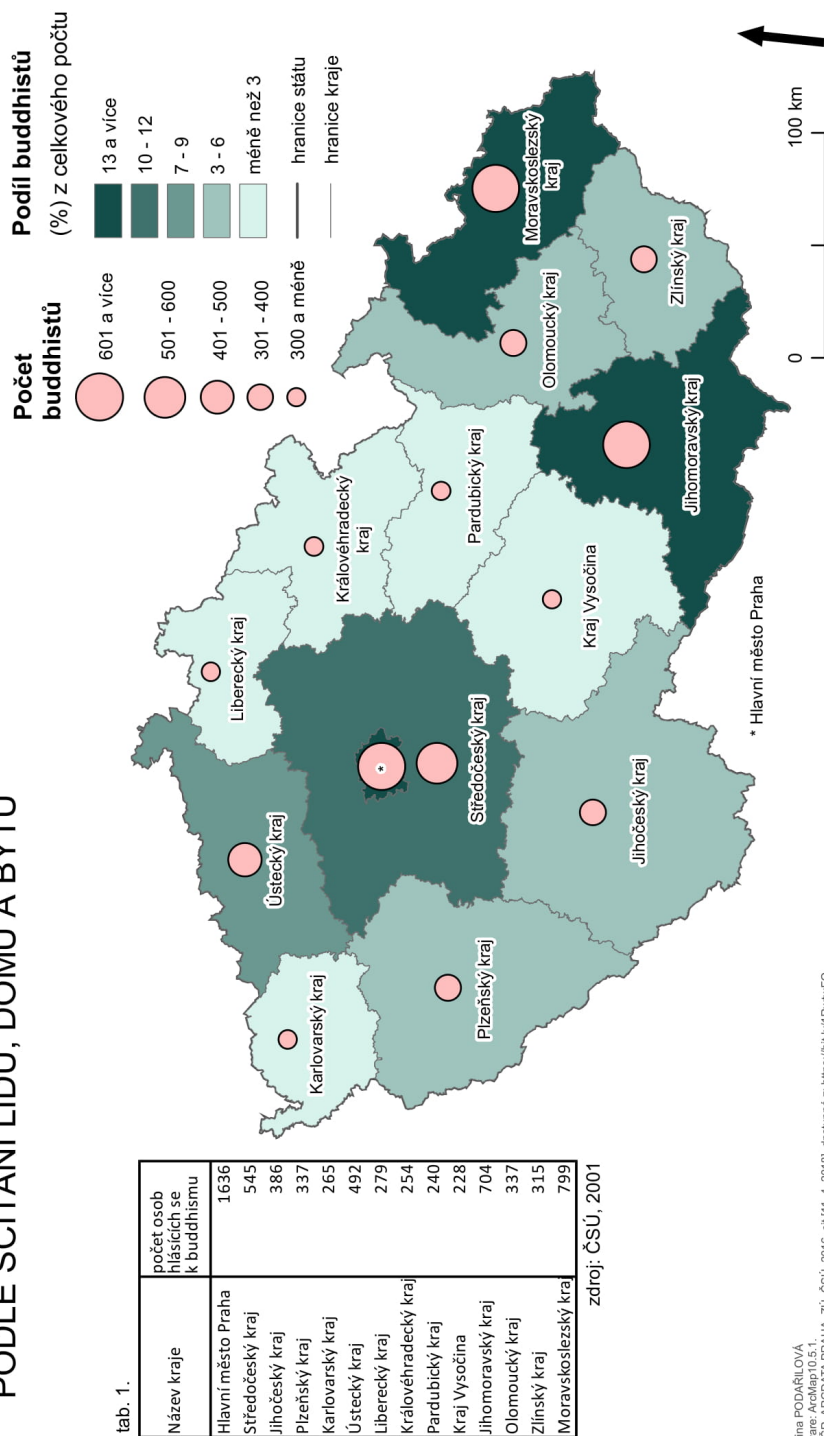
Po podrobném prostudování všech dostupných dokumentů o Sčítání lidu, domů a bytů 2001 a 2011 se skutečnou situací shoduje alespoň to, že největší koncentrace praktikujících buddhistů je opravdu ve velkých městech. Autorka zde pro lepší představu přikládá dvě mapy, přičemž první zobrazuje počet buddhistů v absolutních číslech na úrovni krajů a druhá mapa znázorňuje stejné údaje za rok 2011. Za rok 2011 byl proveden součet kategorie „buddhismus“ a „Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü“, jelikož rozdělení těchto dvou kategorií pro přehled vývoje počtu buddhistů v České republice není podstatný.

5.2 Rozmístění a počet osob hlásících se k buddhismu v ČR podle krajů

Údaje z Českého statistického úřadu umožňují si osoby hlásící se k buddhismu rozdělit podle krajů, ale pochopitelně i do menších celků. Díky tomuto je možné graficky znázornit celou tuto problematiku. V této práci grafické zobrazení těchto údajů pomohlo k celkovému porovnání dat ze Sčítání lidu, domů a bytů za rok 2001 a 2011.

POČET OSOB HLÁSÍCÍCH SE K BUDDHISMU V ROCE 2001

PODLE SČÍTÁNÍ LIDU, DOMŮ A BYTŮ

tab. 1.

Název kraje	počet osob hlásících se k buddhismu
Hlavní město Praha	1636
Středočeský kraj	545
Jihočeský kraj	386
Píseňský kraj	337
Karlovarský kraj	265
Ústecký kraj	492
Liberecký kraj	279
Královéhradecký kraj	254
Pardubický kraj	240
Kraj Vysočina	228
Jihomoravský kraj	704
Olomoucký kraj	337
Zlínský kraj	315
Moravskoslezský kraj	799

zdroj: ČSÚ, 2001

Kateřina PODAŘILOVÁ
 Software: ArcMap10.5.1.
 ©AcCR, ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ, 2016, cit [11. 4. 2018], dostupné z: <https://bit.ly/1Rw1wFQ>
 ČSÚ 2016, SLD8 2001, xls 30. 6. 2003, cit [11. 4. 2018], dostupné z: <https://bit.ly/2EDTU0u>

Obr. 6 - Počet osob hlásících se k buddhismu v roce 2001 (zdroj: vlastní, 2018)

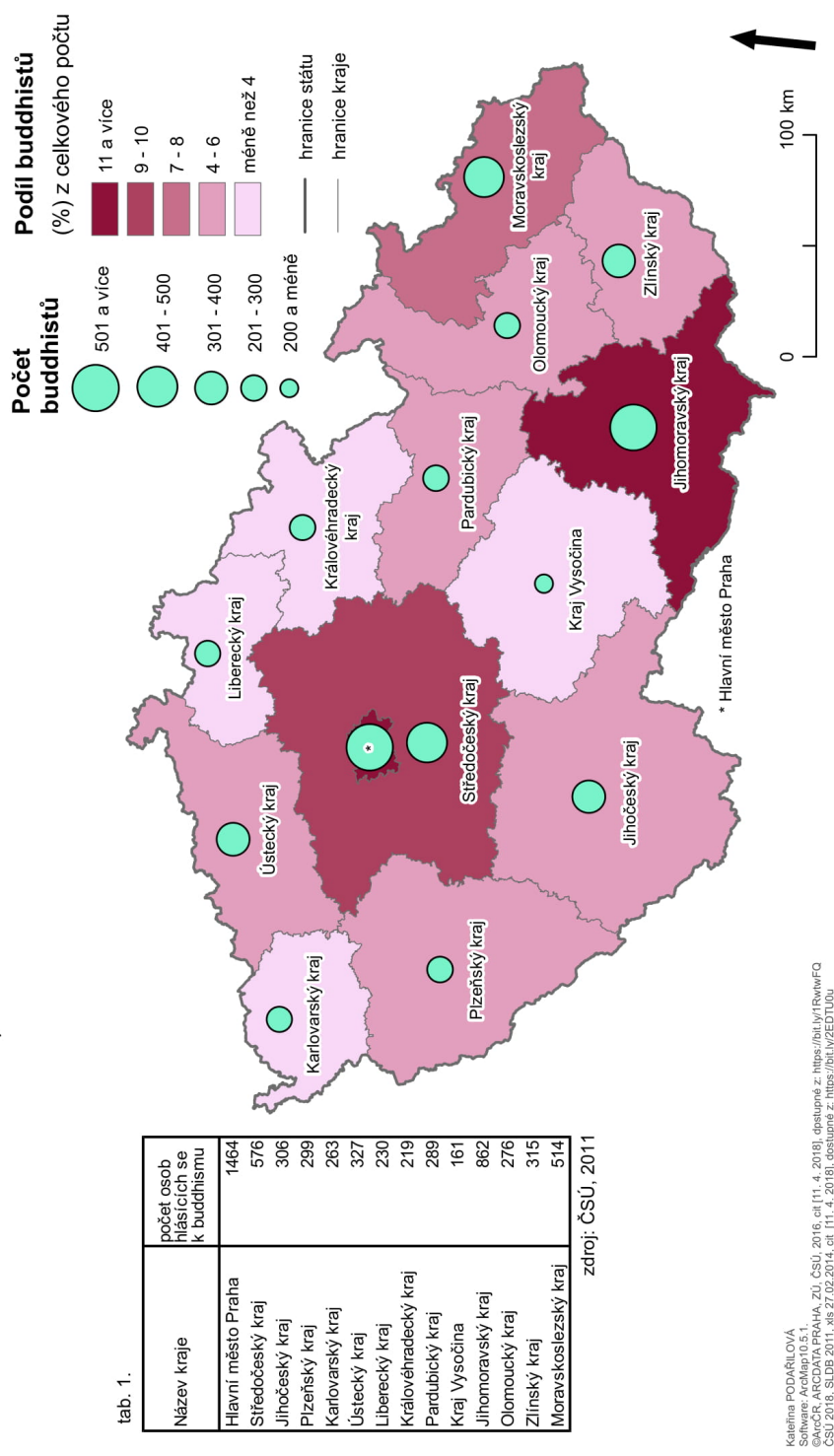
V této mapě je jasně znázorněno, že nejvíce lidí, kteří se při Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 hlásili buddhismu je ve velkých městech. Kartodiagram poukazuje na celkový podíl buddhistů v jednotlivých krajích.

Kraj Hlavní město Praha, Jihomoravský a Moravskoslezský má na svém území největší počet buddhistů, proto je zde také procentuální hodnota největší. Autorka se domnívá, že tato vysoká čísla na moravském území České republiky jsou proto, že obecně je zde největší počet věřících, tudíž zde lidé mají větší tradici se k nějakému náboženství přiklánět. O současném trendu buddhismu zde již bylo psáno mnohé, i zde je velmi pravděpodobné, že lidé spíše budou opouštět tradiční náboženství a budou hledat své odpovědi tam, kde je to v těchto chvílích oblíbené. Toto je však otázka několika generací, zda se tato prognóza ukáže jako pravdivá.

Je však také velmi pravděpodobné, že se to již z oficiálních dat ze Sčítání lidu, domů a bytů nedozvíme, protože, jak je patrné z následující mapy, která zpracovává stejné údaje, avšak ze Sčítání z roku 2011, je zde viditelný úbytek osob, které se v tomto roce k buddhismu přihlásili. Přesto, že dokazatelně tato statistika není relevantní a skutečnost je jiná, je potřeba s těmito daty také pracovat, abychom měli více porovnávacích statistik.

POČET OSOB HLÁSÍCÍCH SE K BUDDHISMU V ROCE 2011

PODLE SČÍTÁNÍ LIDU, DOMŮ A BYTŮ

Obr. 7 - Počet osob hlásících se k buddhismu v roce 2011 (zdroj: vlastní, 2018)

Pokud by nebyl brán zřetel na to, jak to s počtem praktikujících buddhistů skutečně je. Z druhé mapy, která využívá dat ze Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2011, je viditelné, že téměř ve všech krajích je úbytek. Výjimku tvoří kraj Středočeský, ve kterém je patrný přírůstek. Možná je to tím, že ve Středočeském kraji jsou lidé více hrdí na to, že jsou buddhisté, ale spíše se jedná jen o nahodilý jev.

Procentuálně se za posledních deset let jednotlivé kraje v České republice téměř nezměnily. Přiložené tabulky s absolutními daty o počtu osob, které se k buddhismu přihlásily, o tom pochopitelně také vypovídají. Změny jsou řádově kolem desítek obyvatel, což není výrazná změna, která by mohla být na první pohled patrná.

6 Geografie náboženství v RVP ZV

6.1 Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání

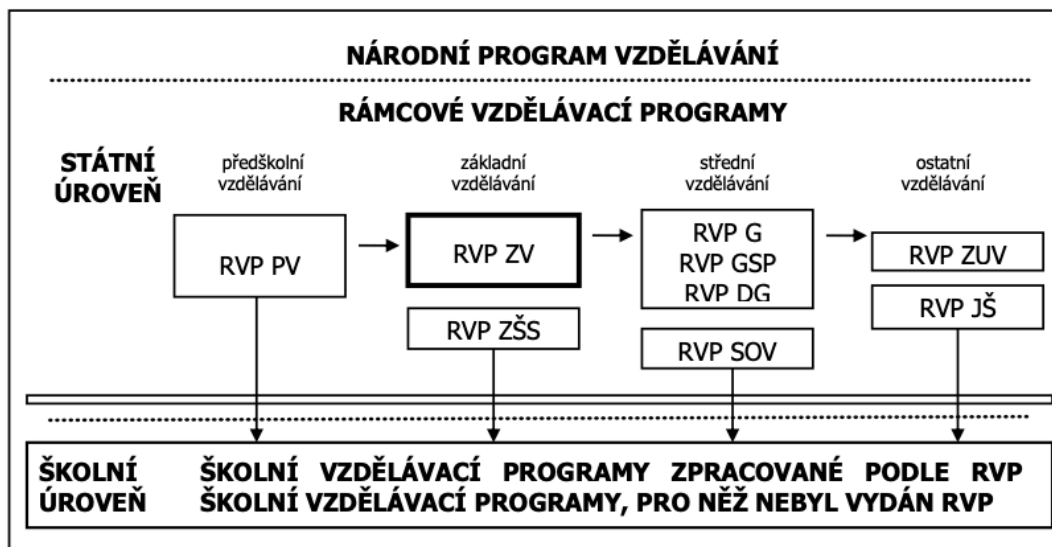
Svým pojetím navazuje na rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání a zároveň tvoří východisko pro rámcově vzdělávací programy pro střední vzdělávání. Rámcové vzdělávací programy jsou dokumenty, které schvaluje a vydává ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Jde o obecně závazné požadavky na vzdělávání, které platí pro všechny školy napříč celou Českou republikou. RVP je souborem vzdělávacích cílů, vědomostí, dovedností, vzdělávacích oblastí a zároveň podporuje přístup k realizaci vzdělávacího obsahu. Předpokládá se, že metody postupy a formy budou odlišné a umožňuje tedy jejich modifikaci.

Dále také RVP udává časovou dotaci jednotlivých předmětů a vymezuje vzdělávací formy, cíle, délku a povinný obsah vzdělávání. Dále stanovuje podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, jejich organizační formy, materiální a personální zabezpečení.

Na základně těchto aspektů jsou rámcové vzdělávací programy upravovány a tvořeny ministerstvy, učiteli z praxe, psychology.

Jde tedy o závazný rámec, který musí školy dodržovat při tvorbě Školních vzdělávacích plánů. Svůj rámcový vzdělávací program má každý obor.

Tyto dokumenty patří pod zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) (MŠMT, 2020). V jakém pořadí se jednotlivé kutikulární dokumenty propojují popisuje následující schéma, které pochází z rámcově vzdělávacího programu pro základní školy z června roku 2017.

Legenda: RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání; RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání; RVP ZŠS – Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální; RVP G – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia; RVP GSP – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou; RVP DG – Rámcový vzdělávací program pro dvojjazyčná gymnázia; RVP SOV – Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání; RVP ZUV – Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání; RVP JŠ – Rámcový vzdělávací program pro jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky

RVP ZV, červen 2017

Obr. 8 - Schéma systému kurikulárních dokumentů s legendou

6.2 Školní vzdělávací program

Tento dokument zpracovává škola na základě RVP, se kterým musí být v souladu. Podle tohoto programu se poté uskutečňuje výuka. Výsledný obsah může být uspořádaný do jednotlivých předmětů, ale i jiných ucelených částí.

Stanovuje konkrétní vzdělávací cíle, organizační formy, časový plán vzdělávání a obsah. Udává také podmínky, za kterých se žáci budou vzdělávat, jak budou hodnoceni.

Ve školním vzdělávacím programu nacházíme popis materiálních, personálních, ekonomických podmínek, bezpečnosti práce a ochrany zdraví v místě, kde se bude výuka odehrávat.

Školní vzdělávací program vydává ředitel školy a je zveřejněn na všem přístupném místě ve škole. Veřejný je proto, že každý má právo do něj nahlížet, dělat si z něho výpisky či si ho dokonce okopírovat (NÚV, 2011).

Vzdělávací obsah je členěn do jednotlivých vzdělávacích oblastí, kterých je celkem devět. Při tvorbě tohoto obsahu je nutné zohledňovat potřeby a možnosti každého žáka. Jednotlivé části vzdělávacího obsahu jsou tvořeny jedním vzdělávacím oborem nebo několika obory, které jsou si blízké svým obsahem.

Tab. 1 - Přehled obsahů vzdělávání dle RVP ZV

Vzdělávací oblast	Vzdělávací obor
Jazyk a jazyková komunikace	Český jazyk a literatura, cizí jazyk, další cizí jazyk
Matematika a její aplikace	Matematika a její aplikace
Informační a komunikační technologie	Informační a komunikační technologie
Člověk a jeho svět	Člověk a jeho svět
Člověk a společnost	Dějepis, Výchova k občanství
Člověk a příroda	Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis
Umění a kultura	Hudební výchova, Výtvarná výchova
Člověk a zdraví	Výchova ke zdraví, Tělesná výchova
Člověk a svět práce	Člověk a svět práce

Upraveno dle RVP ZV

7 Náboženství dle RVP ZV

Náboženství výrazně formuje společnost již od jejího počátku. Ovšem i v aktuální době je třeba k němu proniknout a částečně mu porozumět, jelikož náboženství stále upravuje, rozděluje či spojuje společnost.

V současné době je kladen velký důraz na toleranci a multikulturalitu, ovšem stereotypy, se kterými se v kontextu s náboženstvím setkáváme bývají velkou překážkou v kulturní toleranci. Je nezbytné, aby již žáci základních škol byli seznamováni se základními prvky světových náboženství bez jakýchkoli předsudků a zaujetí.

Jelikož je náboženství úzce spjato s vývojem obyvatelstva na určitém místě, je náboženství propojováno s výukou zeměpisu. Dle názoru autorky je nutné výuku náboženství vztahovat na konkrétní místo, aby došlo k propojení souvislostí vzhledem ke složení obyvatelstva, jeho struktury, přírodních podmínek, ovlivnění kultury apod.

V neposlední řadě je také nutné o náboženství mluvit z hlediska aktuálního globálního dopadu vzhledem k problémům tohoto rázu, které jsou aktuální.

V geografii se setkáváme s náboženstvím v tématu světových regionů (světadíly, oceány, makroregiony světa). Očekávanými výstupy z tohoto tématu je schopnost žáků porovnávat kritéria regionů z hlediska přírodního, socioekonomického s vazbou na příslušné souvislosti, do kterých patří také náboženská oblast. Dále si žák osvojuje charakteristiku těchto regionů a vymezuje je v rámci jejich lokalizace, kultury, společenských poměrů a geopolitických změn, které lokalizuje v rámci konkrétních světových regionů.

Obecně se poté s náboženstvím setkáváme v historickém aspektu v dějepise. Jelikož náboženství ovlivňuje všechna společenství na zemi, důkladně se jím zabývá výchova k občanství.

Výuka o náboženství, jak dokládá RVP ZV, ovlivňuje rozvoj osobnosti u žáka, protože rozvíjí schopnost tolerovat odlišné chování a kulturu, která je v důsledku náboženství odlišná té kultuře, se kterou je žák spjatý.

Žákovi výuka náboženství také pomáhá v utváření si vlastních postojů a díky tomu by si měl uvědomovat, že například intolerance jiných náboženství je v současné demokratické době absolutně nepřijatelná a nemožná.

Tento proces utváření si správných postojů může být úspěšný za předpokladu, že učitel žáka provede základními náboženstvími od jejich prvopočátku, kdy se jednalo pouze o magické rituály pravěkých kultur, přes antickou kulturu, evropskou civilizaci.

V další řadě bude porovnávat jednotlivé kultury z hlediska náboženství a geografického prostoru a bude hledat spojitosti a odlišnosti. Při příkladech globálních problémů v důsledku náboženství ať už historických či současných by žák měl jasně chápat, proč není možné z hlediska lidských práv být nesnášenlivý vůči jiným náboženským kulturám. Obecně je ve společnosti žádoucí udržovat dobré lidské vztahy a spolupracovat se všemi lidmi jakékoli kultury (RVP ZV, 2017).

7.1 Průřezová témata

Již byly specifikované hlavní vzdělávací oblasti, ve kterých se náboženství v kontextu RVP ZV vyskytuje. Nejsou to však jediné oblasti, kde žáci s touto tematikou přicházejí do kontaktu.

Průřezová témata jsou také důležitým aspektem základního vzdělávání, a to především proto, že podporují rozvoj osobnosti žáka, jeho pohledy a životní hodnoty (jak již bylo zmíněno v odstavci výše). Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání těchto témat uvádí celkem šest:

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova demokratického občana
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova

8 Praktická část

8.1 Výuka náboženství v geografickém kontextu na ZŠ

Proč je náboženství tolik vztahováno na geografický prostor již bylo autorkou popisováno v předešlých kapitolách. Na základě tohoto faktu byl vypracován projekt, který podporuje prostorovou orientaci v kontextu s náboženstvím.

8.2 Představení projektu

Zaměřuje se především na aktuální světové dění v oblasti náboženství v daných regionech. Od této skutečnosti je také odvozen název „*Jak náboženství ovlivňuje náš globální a osobní život*“.

Projekt je určen pro žáky devátých ročníků základních škol. Vychází z předpokladu, že žáci mají aktuálně probrané téma globálních problémů a jsou tedy připraveni s nimi pokračovat v návaznosti na světová náboženství, která již znají z regionální geografie.

Výuka bude probíhat paralelně ve výchově k občanství a v zeměpisu. Díky tomuto mezipředmětovému propojení bude možné téma lépe uchopit v souvislostech a žáci budou mít více prostoru pro kritické myšlení nad danými okolnostmi.

Metodicky a prakticky v této práci je zpracována zeměpisná část, která je doplněna o komentáře k paralelní výuce výchovy k občanství.

8.2.1 Časový plán

Zeměpisných hodin je naplánovaných celkem sedm, přičemž poslední dvě hodiny jsou určené k prezentování projektu, který žáci budou tvořit ve skupinách. Každá skupina bude zpracovávat jedno náboženství podle jasně zadaných kritérií.

Současně budou žáci plnit dílčí úkoly a aktivity, které jim budou zadány v hodinách. Vyučovací hodiny zeměpisu budou mezipředmětové, a proto některé hodiny výchovy k občanství žáci využijí pro tvorbu projektu.

8.2.1.1 První hodina

V první hodině žákům bude představeno téma. Společně s učitelem si připomenou téma globálních problémů. Pokusí se zjistit, zda některý problém, který znají má něco společného s náboženstvím (např. migrace, terorismus). S největší pravděpodobností žáci uvedou nějaký takový problém. Pokud nastane situace, ve které žáci na žádný problém nepoukážou, zmíní se o takové problematice učitel.

Na tomto vybraném problému či situaci učitel poukáže na to, že náboženství není otázka minulosti, ale je to skutečně aspekt, který společnost ovlivňuje každý den.

Mnohým žákům je tato skutečnost velmi abstraktní, a proto jedním z cílů této hodiny je vyvrátit myšlenku toho, že mít přehled o náboženství již není v současném světě důležité.

V další části hodiny žáci pomocí buzanovské mapy zaznačí všechny znaky a spojitosti, které si vybaví k jednotlivým světovým náboženstvím.

8.2.1.2 Druhá hodina

Zde žáci od začátku hodiny pracují se školním atlasem světa a s nástěnnou mapou světa. Na začátku hodiny žáci společnými silami vypíší světové makroregiony. Následně ke každému z nich přiřadí příslušné náboženství, které tam dominuje.

Hlavní část hodiny žáci vyplňují pracovní list, který navazuje na úvodní část hodiny, kdy žáci spojovali makroregiony a světová náboženství. Po doplnění si žáci objasní, jak náboženství v jednotlivých regionech ovlivnilo a ovlivňuje kulturu, hospodářství... Ke splnění pracovního listu žáci mají k dispozici interaktivní mapu, jež znázorňuje jednotlivá náboženství v konkrétních částech světa.

V poslední části hodiny se žáci budou věnovat jednou otázkou z pracovního listu. „Proč se lidé uchylují k náboženství či jiné víře?“ Každý žák již na tuto otázku odpověděl a v této části hodiny dostanou prostor k tomu, aby se vyjádřili před zbytkem třídy, sdíleli své názory a diskutovali nad nimi. Alespoň částečné pochopení lidí, kteří mají víru vede ke zvýšené pravděpodobnosti budoucí tolerance k těmto lidem.

8.2.1.3 Třetí hodina

V úvodní části hodiny si žáci společně s učitelem kompletně kontrolují pracovní list z minulé hodiny.

V průběhu hodiny se již přibližuje problematika do více lokálního prostředí, na území České republiky. V úvodu hodiny mají žáci za úkol vzpomenout si na co nejvíce věcí, které o náboženství v České republice ví. Zde by měli využít znalosti například z dějepisu. Žáci se také mohou pokusit zařadit náboženskou situaci v České republice do kontextu Evropy. Dalším důležitým pohledem v této vyučovací hodině je také pohled na náboženství z právního hlediska, kde si žáci uvědomí, že každý má právo mít svou vlastní víru a náboženství.

8.2.1.4 Čtvrtá hodina

Ve čtvrté hodině žáci budou pracovat se statistickými údaji ze SLDB z České republiky z roku 2001 a 2011. Žáci budou hledat rozdíly v počtu věřících za uplynulých deset let a budou se snažit osvětlovat, proč k těmto změnám dochází.

Po získání přehledu o rozšíření světových náboženství v České republice se žáci zaměří na buddhisty. Pro lepší představivost mají žáci připravené autorkou zpracované mapy, které znázorňují počet buddhistů pro jednotlivé kraje. Žáci zde budou hledat souvislosti s počty a jednotlivými kraji. Následně se pokusí vysvětlit mezikrajské disproporce v počtu buddhistů.

Buddhismus se stává v posledních letech čím dál více populární a dostává se do širšího povědomí lidí. Žáci se pokusí na tuto skutečnost reagovat a kriticky přemýšlet nad tím, proč tomu tak je. Čím je buddhismus tolik specifický? Učitel žákům uvádí konkrétní příklad setkání s buddhismem či buddhistou (zde je možné použít jiné náboženství, které bude aktuální například nějakou událostí).

8.2.1.5 Pátá hodina

V jaké podobě se setkáváme s buddhismem v České republice? Jaké jsou jeho hlavní myšlenky? Jaké jsou jeho aktuální projevy ve světě?

8.3 Zařazení tématu do RVP ZV

8.3.1 Člověk a společnost

Do této vzdělávací oblasti zapadá projekt v celé své podstatě. Jednou z charakteristik pro člověka a společnost je vybavovat žáka znalostmi a dovednostmi týkajícími se zapojení do běžného aktivního života.

Je kladen důraz na podporu utváření dobrých lidských vztahů bez předsudků (rasistických, xenofobních, náboženských...) a chránění lidských práv. Dále tato vzdělávací oblast přináší informace o počínání člověka v minulosti. Jeho zkušenosti, hlavní jevy a skutečnosti, které zásadně ovlivnily jeho vývoj (RVP ZV, 2017).

Všechny tyto aspekty jsou klíčovými cíli projektu, jelikož i rozvoj této klíčové kompetence je pro společnost nezbytná.

8.3.2 Člověk a příroda

V této vzdělávací oblasti jsou žákům poskytovány prostředky a metody pro porozumění přírodním faktům a jejich zákonitostem. To napomáhá lepší orientaci v současném světě technologií, které s ním souvisí.

Žáci zde dostávají příležitost poznat systém, který je nezbytný udržovat společně s člověkem v rovnováze. Mnoho jevů se v této oblasti může pozorovat, a tudíž i objektivně a kriticky posuzovat. Žáci mohou experimentovat, analyzovat, vytvářet.

Tyto poznatky poté žáci aplikují ve svém životě. Učí se poznávat souvislosti člověka a přírody, která je pro něho nezbytná v souvislosti s udržitelným rozvojem a ochranou přírodního prostředí.

Důležitý poznatek pro žáka v jeho dalším životě je uvědomění citové návaznosti člověka na přírodu. Z toho následně vyplývá zkoumání života lidí a společenství v místním regionu, České republice, Evropě a celém světě (RVP ZV, 2017).

Různá společenství jsou také předmětem geografie náboženství a tento fakt je do projektu zahrnut.

8.3.2.1 Globální problémy, výchova ke kulturnímu a tolerantnímu chování, regiony světa

Toto se vyskytuje v obou zmiňovaných oblastech. V oblasti člověk a společnost se s ním setkáváme především ve výchově k občanství, a to v tomto cílovém zaměření, dle RVP ZV, 2017:

„rozvíjení orientace v mnohotvárnosti historických, sociokulturních, etických, politických, právních a ekonomických faktů tvořících rámec každodenního života; k poznávání a posuzování každodenních situací a událostí ve vzájemných vazbách a širších souvislostech včetně souvislostí mezinárodních a globálních.“

Po tomto pojetí navazují očekávané výstupy s tématem globálních problémů:

VO-9-5-04 uvede některé globální problémy současnosti, vyjádří na ně svůj osobní názor a popíše jejich hlavní příčiny i možné důsledky pro život lidstva

VO-9-5-05 objasní souvislosti globálních a lokálních problémů, uvede příklady možných projevů a způsobů řešení globálních problémů na lokální úrovni v obci, regionu

Učivem je pro tyto očekávané výstupy téma **globalizace**:

Globalizace

projevy, klady a zápory; významné globální problémy včetně válek a terorismu, možnosti jejich řešení (RVP ZV, 2017)

V oblasti člověk a příroda téma řešíme především v zeměpise, a to v souvislostech na konkrétní místa. Mimo náboženské situace je posuzovaná hospodářská úroveň, geopolitika, životné úrovně, přírodní poměry. Očekávané výstupy jsou dle RVP ZV, 2017 pro tento projekt v zeměpise tyto:

Z-9-4-05 porovnává státy světa a zájmové integrace států světa na základě podobných a odlišných znaků

Z-9-4-06 lokalizuje na mapách jednotlivých světadílů hlavní aktuální geopolitické změny a politické problémy v konkrétních světových regionech

Učivem je pro tyto očekávané výstupy jsou tato témata:

obyvatelstvo světa základní kvantitativní a kvalitativní geografické, demografické, hospodářské a kulturní charakteristiky

globalizační společenské, politické a hospodářské procesy

aktuální společenské, sídelní, politické a hospodářské poměry současného světa, sídelní systémy, urbanizace, suburbanizace

světové hospodářství

sektorová a odvětvová struktura, územní dělba práce, ukazatele hospodářského rozvoje a životní úrovně

regionální společenské, politické a hospodářské útvary

porovnávací kritéria: národní a mnohonárodnostní státy, části států, správní oblasti, kraje, města, aglomerace; hlavní a periferní hospodářské oblasti světa; politická, bezpečnostní a hospodářská seskupení (integrace) států; geopolitické procesy, hlavní světová konfliktní ohniska

8.4 Cíle projektu

Výše byly vymezeny očekávané výstupy a cíle, které vycházejí z RVP ZV a je tedy nutné se držet v této linii. K projektu byly tedy vymezeny cíle, které jsou sestavené na základě rámcového vzdělávacího programu pro základní školy.

- Přehled o náboženstvích, která ovlivňují globální vývoj světa
- Mezipředmětové propojení kultury s geografickým prostorem
- Kritický pohled na odlišné kultury se základem v kultuře vlastní
- Přehled o netradičních náboženstvích v Liberci – Buddhismus

Cíle přecházejí z velkého globálního měřítko na lokální měřítko, které je pro žáky velmi subjektivní a konkrétní. V globálním měřítku žáci pochopí podstatu a základní zákonitosti náboženství, díky které budou moci hlouběji pochopit náboženskou situaci v místě, které je jim blízké. Z těchto zvolených cílů přichází také očekávané výstupy, které doplňují výstupy z RV. Tyto výstupy autorka připravila pro tři úrovně. Pro úroveň excelentní, optimální a minimální.

Rozdělení na tři úrovně je u tohoto tématu klíčové, jelikož i cíle tohoto projektu je možné rozdělit do tří úrovní. Do úrovní vědomostních, dovednostních a postojoyých. Právě tyto tři aspekty se propojí do úrovní očekávaných výstupů.

Rozdělování do úrovní bylo posuzováno na základě revidované Bloomovy taxonomie kognitivních cílů. Tato taxonomie umožňuje přesně koncipovat výuku, efektivně vést výuku a hodnotit žáky.

Tabulka s požadavky na jednotlivé očekávané výstupy je vytvořena za předpokladu, že požadavky na minimální úroveň zároveň jsou zároveň požadavky na úroveň optimální a excelentní, přičemž v optimální úrovni se poznatky rozšiřují. Excelentní úroveň opět rozšiřuje poznatky optimální úrovně.

Tab. 2 - úrovně očekávaných výstupů

Úroveň	Očekávané výstupy
Excelentní	<p>Žák kriticky přemýšlí nad rozdíly mezi jednotlivými kulturami ovlivněnými náboženstvím</p> <p>Žák na základě vlastní kultury posuzuje ostatní kultury a je schopen reagovat na odlišné chování lidí s odlišným náboženským vyznáním, než je to náboženství, které je typické pro jeho kulturu</p> <p>Žák posuzuje příčinu a průběh globálních problémů, které vznikly nebo probíhají v kontextu náboženství</p>
Optimální	<p>Žák si uvědomuje vlastní kulturu a dominantní náboženství v České republice a jeho ohniska, původ a rozšíření lokalizuje na mapě</p>

	<p>Žák má přehled o náboženských vyznáních, které ovlivňují jednotlivé světové regiony</p> <p>Žák respektuje odlišné náboženské projevy</p>
<p>Minimální</p>	<p>Žák vyjmenuje jednotlivá světová náboženství a uvede základní charakteristiky těchto náboženství</p> <p>Žák lokalizuje na mapě hlavní ohniska světových náboženství</p>

Zdroj: vlastní

9 Metodické zpracování a pracovní listy k výuce

9.1 Průběh hodiny – makroregiony a světová náboženství

Úvodní část hodiny (10 minut)

Učitel naváže na předchozí hodinu, ve které byla žákům připomenuta hlavní světová náboženství a jejich hlavní znaky. Položí celé třídě otázku, zda vnímají nějaký globální problém, na kterém má velký podíl náboženství. Žáci, kteří budou vědět, tento problém napíší na tabuli. Výsledkem této práce pravděpodobně budou problémy týkající se migrace a terorismu a opět se žákům přiblíží jasný fakt, že náboženství je velmi aktuální a současné téma, které je třeba řešit.

Hlavní část hodiny (30 minut)

Každý žák samostatně pracuje na pracovním listu. Bude mu k dispozici PC, jelikož pracovní list je založen na interaktivní mapě od společnosti ESRI, která byla vytvořena v roce 2015. Další pomůcka, která žákovi bude k dispozici je školní atlas světa. V pracovním listu žák projde všemi stupni kognitivních cílů. Vypíše z mapy světová náboženství, přiřadí je ke světovým regionům, zaznačí tyto regiony a daná náboženství do slepé mapy. Ve slepé mapě dále ještě zaznačí ohniska globálních problémů spojených s náboženstvím. Dále vypíše, jak jsou některé kultury ovlivněné náboženstvím a bude kriticky přemýšlet nad tím, proč se lidé uchylují k náboženství či víře.

Reflexe hodiny (5 minut)

Diskuze nad posledním bodem pracovního listu. Žáci, kteří budou žádat o slovo před třídou řeknou svůj názor na to, proč si myslí, že se lidé uchylují k náboženství. Tyto odpovědi nemusí být ovšem spjaty pouze s náboženstvím, ale mohou být o víře jako takové. Žáci tedy mohou tuto otázku pojmout i tak, proč je důležité něčemu věřit a co nám tato skutečnost do života vnáší a že každý má právo vyznávat náboženství. V současné době není v souladu s lidskými právy zakazovat někomu jeho víru, to by si žáci měli především uvědomit do svých budoucích životů.

Makroregiony a náboženství

Prostuduj si mapu v přiloženém odkazu a mapu světa ve školním atlase. Následně vypracuj následující úkoly:

URL mapy: <http://esriurl.com/humanGeolnquiry6>

Hlavní světová náboženství

- 1) Podle mapy majoritních náboženství napiš ta, která jsou hlavními světovými náboženstvími

---

- 2) K těmto náboženstvím přiřaď světové makroregiony, které znáš (využij atlas světa)

Slepá mapa

Do slepé mapy zanes následující:

- 3) Region s největší náboženskou diverzitou? Rozepiš také slovy

---

- 4) Hlavní světová náboženství (inspiruj se značením v atlase světa nebo digitální mapy a znázorňuj přehledně)
- 5) Označ v mapě některá ohniska globálních problémů spojených s náboženstvím

zdroj: www.mapa-sveta.cz

Analýza/hodnocení

- 6) Zhodnot přírodní podmínky a kulturu v zemích, kde jsou jednotlivá světová náboženství rozšířená. Které kultury jsou významně ovlivněny náboženstvím a které naopak méně? Uveď konkrétní příklady těchto změn.

- 7) Zamysli se nad tím, proč je náboženství a jakákoli víra pro lidi důležitá. Jak konkrétně ovlivňuje jejich život? Proč se k náboženství a víře uchylují?

METODIKA K PRACOVNÍMU LISTU

Téma: Makroregiony a náboženství

Ročník: 9.

časová dotace: 30 minut

Vzdělávací oblast	zeměpis
Činnosti	popis a aplikace interaktivní mapy, práce se školním atlasem světa a slepou mapou, kritické myšlení
Časová dotace	30 minut (z celkového času je vyhrazeno 5 minut pro zadání úkolu)
Mezipředmětové Vazby	Informační a komunikační technologie, výchova k občanství
Předchozí učivo	světové regiony, globální problémy
Organizační formy	samostatní práce (pracovní list), frontální výuka (zadání úkolu)
Pomůcky	PC s připojením na internet, školní atlas světa, pracovní list, psací potřeby
Klíčové aspekty	žák rozvíjí své informační a komunikační dovednosti žák si uvědomuje souvislosti s ostatními předměty a vzájemně je propojuje žák hodnotí jevy v kontextu světových regionů a v místním regionu
Cíl (dle RVP ZV)	Z-9-4-06 lokalizuje na mapách jednotlivých světadílů hlavní aktuální geopolitické změny a politické problémy v konkrétních světových regionech Z-9-6-02 hodnotí na přiměřené úrovni přírodní, hospodářské a kulturní poměry místního regionu, možnosti dalšího rozvoje, přiměřeně analyzuje vazby místního regionu k vyšším územním celkům

URL mapy <http://esriurl.com/humanGeoInquiry6>

Zapamatování (5 minut)

- V této části úkolu žák podrobně prostuduje interaktivní mapu a mapu světa ve školním atlase
- Seznámí se s majoritními světovými náboženstvími

Porozumění (5 minut)

- Žák zde podle interaktivní mapy vypíše světová náboženství a přiřadí k nim jednotlivé světové makroregiony
- **AKTIVITY**
  - o práce s mapou
- 8) Podle mapy majoritních náboženství napiš ta, která jsou hlavními světovými náboženstvími
- *Buddhismus, hinduismus, islám, křesťanství, judaismus, taoismus, konfucianismus*
- 9) K těmto náboženstvím přiřaď světové makroregiony, které znáš (využij atlas světa)

Náboženství	makroregion
<i>Buddhismus</i>	<i>Východní Asie</i>
<i>Hinduismus</i>	<i>Indie</i>
<i>Křesťanství</i>	<i>Evropa, Severní a Jižní Amerika</i>
<i>Judaismus</i>	<i>Izrael (region)</i>
<i>Taoismus</i>	<i>Východní Asie</i>
<i>Konfucianismus</i>	<i>Východní Asie</i>
<i>islám</i>	<i>Afrika, Saudská Arábie, západní Asie</i>

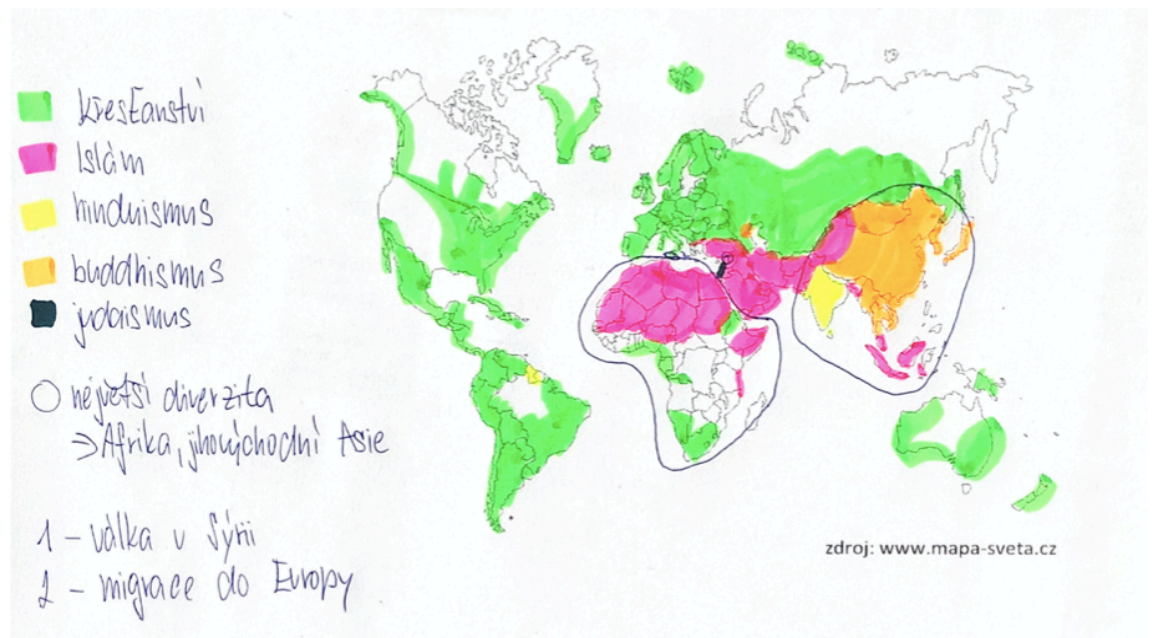

Aplikace (10 minut)

- Žák do slepé mapy zaneše zadané úkoly, inspiruje je tvorbou map v atlase světa či interaktivní mapy (např. regiony vybarví a vytvoří legendu)

Do slepé mapy zanes následující:

- 10) Region s největší náboženskou diverzitou? Rozepiš také slovy
- Region s největší náboženskou diverzitou je Afrika a jihovýchodní Asie
- 11) Hlavní světová náboženství (inspiruj se značením v atlase světa nebo digitální mapy a znázorňuj přehledně)
- 12) Označ v mapě některá ohniska globálních problémů spojených s náboženstvím

Analýza/hodnocení (10 minut)

- 13) Zhodnot přírodní podmínky a kulturu v zemích, kde jsou jednotlivá světová náboženství rozšířená. Které kultury jsou významně ovlivněny náboženstvím a které naopak méně? Uveď konkrétní příklady těchto změn.
- Separace/splynutí církve a státu, náboženské konflikty, kontrola nad životem, poutní cesty, život podle víry (nutnost navštěvovat poutní místa, odpustky, půsty...)

- *Křesťanství a islám jsou velmi dogmatická náboženství založená na přísných pravidlech, která je třeba dodržovat, aby lidé byli v souladu s bohem*
- *buddhismus a hinduismus jsou filozofické směry a životní styly, které vedou ke spokojenějšímu a klidnějšímu životu*

14) Zamysli se nad tím, proč je náboženství a jakákoli víra pro lidi důležitá.

Jak konkrétně ovlivňuje jejich život? Proč se k náboženství a víře uchylují?

- *Individuální odpověď*

ZNALOSTNÍ DIMENZE	DIMENZE KOGNITIVNÍHO PROCESU					
	zapamatovat	rozumět	aplikovat	analyzovat	hodnotit	tvořit
deklarativní znalost (co/fakta)	1)					
procedurální znalost (jak/aplikace)		2)	3) 4), 5),	5)		
kontextuální znalost (proč/souvislosti)		2)	3), 5),	5)	6)	7)

9.2 Průběh hodiny – náboženství v České republice

Úvodní část hodiny (10 minut)

Na začátku hodiny proběhne hodnocení pracovního listu z předešlé hodiny, které proběhne společně s celou třídou a učitelem (viz příloha I).

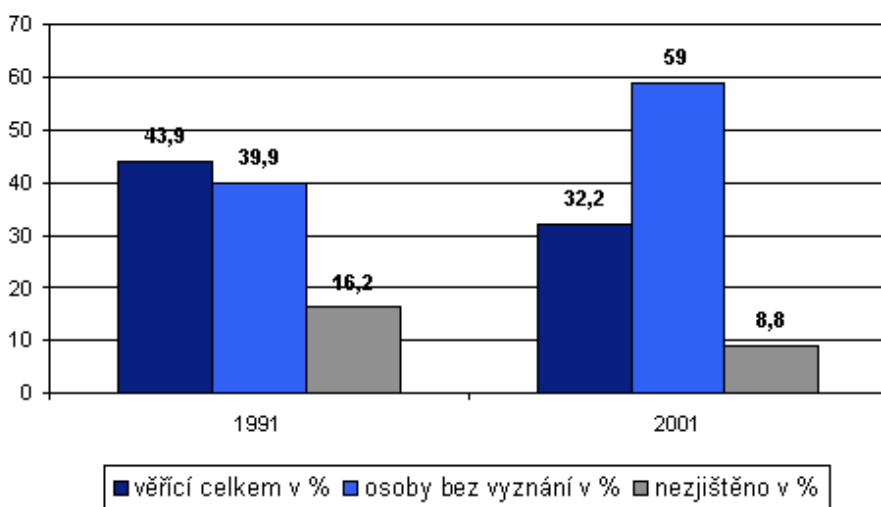
Hlavní část hodiny (30 minut)

Statistické údaje (15 minut)

Učitel poté přesune směr na Českou republiku, kdy se žáci společně budou zamýšlet nad náboženskou situací v České republice. Učitel na začátku této aktivity dá žákům prostor k tomu, aby si vzpomněli na co nejvíce souvislostí s náboženstvím v České republice, které jim utkvělo v paměti například z dějepisu apod.

Dále žáci budou pracovat se statistickými údaji, díky kterým získají náhled do současné situace. Tyto údaje o počtu věřících jsou dostupné na stránkách českého statistického úřadu. Učitel promítne na tabuli následující tabulku:

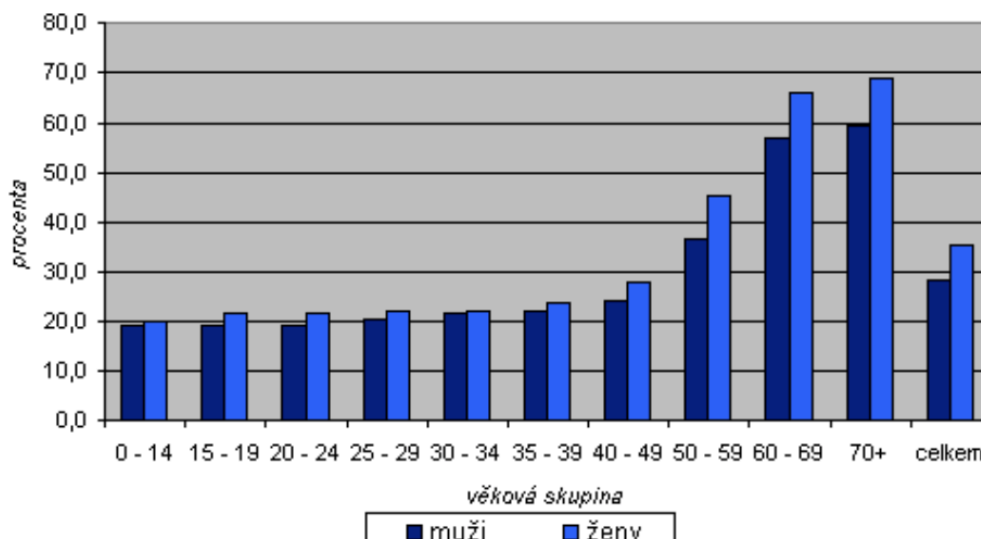
Tab. 3 - Skladba obyvatelstva podle náboženského vyznání v letech 1991 a 2001

zdroj: ČSÚ, 2004

Žáci budou samostatně přemýšlet nad tím, proč počet osob, který uvedl, že je bez náboženského vyznání v posledních letech o tolik klesl. Své poznatky napíšou na papír. Zapsaní učitel promítne další tabulku, která je částečnou odpovědí na první údaje:

Tab. 4 - podíl věřících (mužů a žen) v jednotlivých věkových skupinách v %

zdroj: ČSÚ, 2014

Z této tabulky jasně vyplývá, že počet osob hlásících se k náboženskému vyznání, je přímo úměrné věku populace. Žáci by v optimální úrovni požadavků na tyto skutečnosti měli přijít sami, jelikož výukou obyvatelstva již prošli.

Následně učitel vyvolá mezi žáky společnou diskuzi nad tímto tématem s cílem kriticky přemýšlet nad touto situací. Své poznámky již žáci mají sepsané, tudíž bychom se zde neměli setkat s překážkami.

Tato hodina není rozdělena na úrovně obtížnosti, jelikož zde je nezbytné, aby žáci zvládli všechny aktivity.

Buddhismus – úvod, aktuálnost tématu (15 minut)

V této části učitel volně naváže na buddhismus, jelikož v České republice (ale i ve světě) nabývá na oblíbenosti, a to zejména u dospělých lidí v produktivním věku. Tyto poznatky autorka nasbírala společně stráveným časem s několika praktikujícími buddhisty, kteří mají velký přehled o tom, co se po této stránce v naší zemi děje.

Žákům je následně předložena mapa, která znázorňuje počet buddhistů v roce 2001 na území české republiky. Tyto počty jsou rozdělené podle krajů a vycházejí ze statistických údajů ze SLDB 2001. Tím žáci získají přehled o tom, jaký počet buddhistů a v jakém rozložení zde byl. Následně je předložena stejná mapa, která ovšem vychází z údajů ze SLDB z roku 2011. Žáci budou společně přemýšlet, proč u nás počet buddhistů roste a proč ho lidé stále více začínají praktikovat.

Reflexe hodiny (5 minut)

Každý žák si vezme papír a během dvou minut napíše, co nového se dozvěděl v této vyučovací hodině. Po dvou minutách všichni přestanou psát a jeden po druhém přečtou své poznatky.

9.3 Průběh hodiny – Buddhismus

Úvodní část hodiny (5 minut)

Žáci budou v této hodině vyplňovat pracovní list. V úvodu hodiny dostávají instrukce k jeho vyplnění.

Hlavní část hodiny (30 minut)

Každý žák samostatně pracuje na svém pracovním listu. K dispozici má školní atlas světa a zařízení připojené na internet. Klíčové je také v tomto pracovním listu čtení s porozuměním, jelikož žáci vyhledávají informace v textu a následně s nimi pracují.

V první části mají žáci za úkol popsat vznik buddhismu a vypsát jeho hlavní symboly na základě přiloženého textu, který již mají přečtený. Dále do slepé mapy zaznačí místa, která jsou s buddhismem úzce spjata. K tomuto úkolu použijí školní atlas světa.

V další části žáci vytvoří tabulku, ve které definují hlavní symboly náboženství. Definice a obrázky vyhledají na internetu.

Poslední úkol je připraven pro excelentní úroveň a není povinný. Žáci zde odpoví na to, proč byl podle jejich názoru princ Siddhárta Guatama nespokojený a odešel na cestu za osvobozením.

Reflexe hodiny (10 minut)

Společná kontrola pracovního listu. Tento pracovní list poslouží jako zápis do sešitu.

Buddhismus – obecná charakteristika

Přečti si následující text a odpověz na otázky

Počátky buddhismu pocházejí z Indie od narození indického prince jménem Siddhárta Guatama, neboli Buddha. Ten se narodil v roce 563 př. n. l. a do svých 29 let žil v naprostém blahobytu. Poté se ale vydal na cestu, aby odstranil všechny své strasti – aby dosáhl osvícení a vymanil se z koloběhu reinkarnace. Na své cestě neustále odříkal, meditoval a dodržoval přísnou disciplínu. Siddhárta byl osvícen na místě, které se jmenuje Bódgaja pod posvátným stromem (Bódhi) a stal se Buddhou (osvíceným). Ten poté své učení předává lidem a následně se rozšiřuje po celém světě. Symboly pro toto náboženství je například stúpa, dharmčarka, pagoda. Buddhismus má mnoho odnoží, jendou z nich je Tibetský buddhismus, který má v čele Dalajlámu. Jeho sídlo se nachází ve Lhase, která je také hlavním městem Tibetu.

Vznik buddhismu

---

1) Popiš, jak vznikl buddhismus

---

2) Vypiš symboly buddhismu

Slepá mapa

Do slepé mapy zanes následující:

- 3) Sídlo Dalajmály, místo, kde byl osvícen princ Siddhárta Guatama, stát, ve kterém vznikl buddhismus

zdroj: www.mapa-sveta.cz

Analýza/hodnocení

- 4) Vytvoř tabulku s přehledem buddhistických symbolů a napiš k nim definice. Můžeš využít i schémata a nákresy.

- 5) Zamysli se nad tím, proč byl princ nespokojený se svým životem a vydal se na cestu k osvícení. *Bonusová otázka*

METODIKA K PRACOVNÍMU LISTU

Téma: Buddhismus – obecná charakteristika

Ročník: 9. **časová dotace: 30 minut**

Vzdělávací oblast	zeměpis
Činnosti	práce se školním atlasem světa a slepou mapou, PC, kritické myšlení, práce se slepou mapou
Časová dotace	30 minut
Mezipředmětové Vazby	Informační a komunikační technologie, výchova k občanství
Předchozí učivo	světové regiony, globální problémy
Organizační formy	samostatní práce (pracovní list), frontální výuka (zadání úkolu)
Pomůcky	PC s připojením na internet, školní atlas světa, pracovní list, psací potřeby
Klíčové aspekty	žák rozvíjí své informační a komunikační dovednosti žák si uvědomuje souvislosti s ostatními předměty a vzájemně je propojuje
Cíl (dle RVP ZV)	Z-9-1-02 používá s porozuměním základní geografickou, topografickou a kartografickou terminologii Z-9-3-03 porovnává a přiměřeně hodnotí polohu, rozlohu, přírodní, kulturní, společenské, politické a hospodářské poměry, zvláštnosti a podobnosti, potenciál a bariéry jednotlivých světadílů, oceánů, vybraných makroregionů světa a vybraných (modelových) států

Zapamatování (5 minut)

- V této části úkolu žák podrobně prostuduje přiložený text se kterým bude pracovat v dalších úkolech

Počátky buddhismu pocházejí z Indie od narození indického prince jménem Siddhárta Guatama, neboli Buddha. Ten se narodil v roce 563 př. n. l. a do svých 29 let žil v naprostém blahobytu. Poté se ale vydal na cestu, aby odstranil všechny své strasti – aby dosáhl osvícení a vymanil se z koloběhu reinkarnace. Na své cestě neustále odříkal, meditoval a dodržoval přísnou disciplínu. Siddhárta byl osvícen na místě, které se jmenuje Bódgaja pod posvátným stromem (Bódhi) a stal se Buddhou (osvíceným). Ten poté své učení předává lidem a následně se rozšiřuje po celém světě. Symboly pro toto náboženství je například stúpa, dharmčarka, pagoda. Buddhismus má mnoho odnoží, jendou z nich je Tibetský buddhismus, který má v čele Dalajlámu. Jeho sídlo se nachází ve Lhase, která je také hlavním městem Tibetu.

Porozumění (5 minut)

- 1) Popiš, jak vznikl buddhismus

Buddhismus vznikl narozením prince jménem Siddhárta Guatama, který se narodil v roce 563 př. n. l. Žil jako princ, ovšem pouze do svých 29 let, poté odešel hledat osvícení. Snažil se podrobovat půstům, meditoval, žil v absolutní askezi. Nakonec však k osvícení došel, když několik dní seděl nehybně pod stromem. Tehdy poznal, že je osvícen. Své učení začal šířit, a tak se buddhismus rozšířil do celého světa.

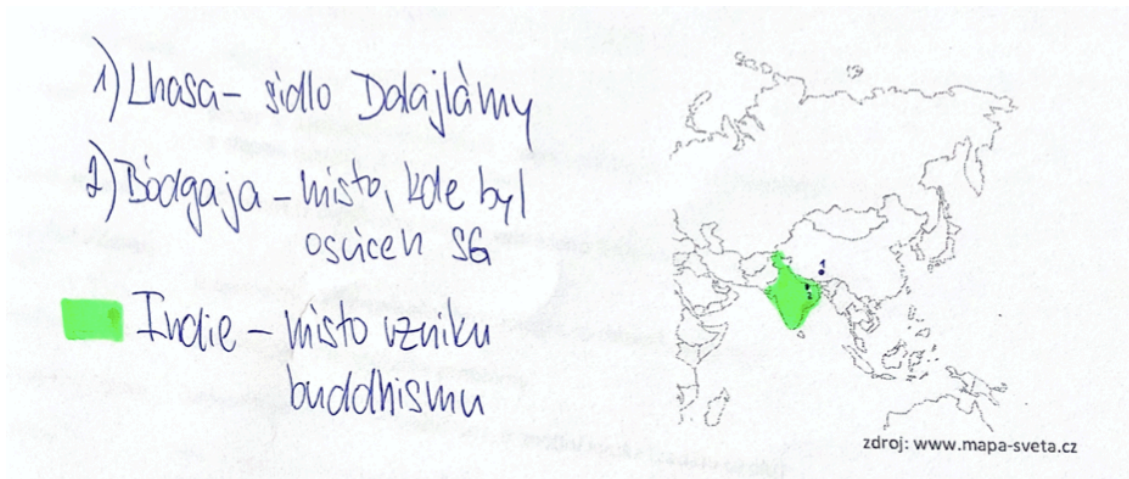
- 2) Vypiš symboly buddhismu

- Stúpa, pagoda, Bódhi, dharmčakra

Aplikace (5 minut)

Do slepé mapy zanes následující:

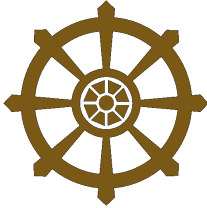
- 3) Sídlo Dalajmály, místo, kde byl osvícen princ Siddhárta Guatama, stát, ve kterém vznikl buddhismus

Analýza/hodnocení (15 minut)

- 4) Vytvoř tabulku s přehledem buddhistických symbolů a napiš k nim definice. Můžeš využít i schémata a nákresy.

Symbol	Definice
Stúpa	Symbol klidu a míru, uložení ostatků
Pagoda	Věžovitá stavba, která se vyvinula ze stúpy, také slouží k uložení ostatků
Bódhi	Místo, kde byl Buddha osvícen

Dharmčakra	Symbol reprezentující Buddhovo učení
------------	---

- 5) Zamysli se nad tím, proč byl princ nespokojený se svým životem a vydal se na cestu k osvícení. *Bonusová otázka*
- *Neustále se pohyboval v koloběhu životů. Z jedné inkarnace do druhé. Toužil po klidu a míru. Toužil tolik, že opustil svůj život v blahobytu, opustil svého syna a vydal se na cestu, která byla úspěšná.*

ZNALOSTNÍ DIMENZE	DIMENZE KOGNITIVNÍHO PROCESU					
	zapamatovat	rozumět	aplikovat	analyzovat	hodnotit	tvořit
deklarativní znalost (co/fakta)	2)					
procedurální znalost (jak/aplikace)		2)	3), 4)	4)		
kontextuální znalost (proč/souvislosti)		2)	3)	4)	5)	5)

9.4 Průběh hodiny – buddhismus v České republice

Úvodní část hodiny (5 minut)

Učitel se ptá celé třídy, zda znají nějaká místa v České republice, kde se mohou setkat s buddhismem. Zde je pravděpodobné, že nikdo z žáků nebude vědět. V takovém případě na nějaké konkrétní místo poukáže učitel.

Hlavní část hodiny (30 minut)

K tématu buddhismu v České republice mají žáci opět pracovní list, který následně nahradí zápis v sešitu.

V první části pracovního listu žáci prostudují text, který popisuje rozdíly mezi tradičním východním buddhismem a západním buddhismem. Takový, jaký ho známe také v České republice. Následně tyto rozdíly žáci vypíšou v dalším úkolu.

Druhá část je zaměřena na místní region. Žáci vyhledají nejbližší místo svého bydliště, kde se nacházejí praktikující buddhisté. Na hledání mají k dispozici zařízení s připojením na internet.

Posledním úkolem je úvaha nad tím, proč jsou buddhisté tak nerovnoměrně rozloženi po české republice. Pomůckou jim v tomto úkole je mapa, kterou vypracovala autorka práce a značí počet buddhistů v jednotlivých krajích v České republice za rok 2011 (viz teoretická část).

Reflexe hodiny (10 minut)

V poslední části hodiny proběhne společná kontrola pracovních listů a společná diskuze nad nejasnostmi. Zajímavý zde bude fakt, jaká buddhistická místa žáci uvedou.

Buddhismus v České republice

Přečti si následující text a odpověz na otázky

- 1) Praktikující na Západě mají zájem o hlubší filozofii, díky které dokáží porozumět teoretickému a posléze praktickému buddhismu, avšak schází jim hluboká důvěra na základě zkušeností, nepraktikují modlitby, rituály, nedodržují etiku a nekultivují svou mysl. Lidé se zde domnívají, že nejdůležitější je meditace, ale ta se může stát i negativní, například meditace o květu je pro Evropany pouze uklidnění od stresu. Západní mnich avšak umí uklidnit svou komunitu, umí jí psychologicky pomoci a vyslechnout ji. V případě potřeby vykoná obřady a pronese mantry. Naproti tomu Kalmyci na veškeré problémy reagují vykonáním obřadu. Na rozdíl od Východu, kde náboženství hraje nejdůležitější roli při změně v dobré lidi. Především ve Vietnamu striktně dodržují etiku, avšak nestudují a teorii neuvádějí do praxe. Často jen recitují mantry a především přednášejí modlitby a rituály. Například ve Vietnamu se pracující lidé ráno i večer zastaví před klášteřem a chvíli pobudou. Po práci lidé chodí na přednášky a každý den pronášejí modlitby. Mniši v Thajsku dodržují disciplínu a každý muž má za povinnost se stát na několik týdnů až měsíců mnichem. Podobné je to i na Srí Lance.

Zdroj: www.laskyplnysvet.cz

Východní a západní buddhismus

- 2) Vypiš hlavní rozdíly mezi tradičním východním buddhismem a západním, který se praktikuje ve většině případech i v České republice

---

---

3) Co je pro Evropany nejdůležitější při praktikování buddhismu?

Buddhismus ve tvém regionu

---

4) Na internetu vyhledej nejbližší místo, kde působí buddhisté a vypiš o něm základní informace

---

Analýza/hodnocení

---

5) Pokus se posoudit důvody nerovnoměrného rozložení buddhistů v České republice v rámci krajů.

METODIKA K PRACOVNÍMU LISTU

Téma: Buddhismus v České republice

Ročník: 9.

časová dotace: 30 minut

Vzdělávací oblast	zeměpis
Činnosti	práce se školním atlasem svět, papírovou mapou, PC, kritické myšlení
Časová dotace	30 minut
Mezipředmětové Vazby	Informační a komunikační technologie, výchova k občanství
Předchozí učivo	světové regiony, místní region
Organizační formy	samostatní práce (pracovní list), frontální výuka (zadání úkolu)
Pomůcky	PC s připojením na internet, školní atlas světa, pracovní list, psací potřeby, papírová mapa s počtem buddhistů v jednotlivých krajích
Klíčové aspekty	žák rozvíjí své informační a komunikační dovednosti žák si uvědomuje souvislosti s ostatními předměty a vzájemně je propojuje
Cíl (dle RVP ZV)	Z-9-1-02 používá s porozuměním základní geografickou, topografickou a kartografickou terminologii Z-9-6-02 hodnotí na přiměřené úrovni přírodní, hospodářské a kulturní poměry místního regionu, možnosti dalšího rozvoje, přiměřeně analyzuje vazby místního regionu k vyšším územním celkům

Zapamatování (5 minut)

- V této části úkolu žák podrobně prostuduje přiložený text se kterým bude pracovat v dalších úkolech

- 1) Praktikující na Západě mají zájem o hlubší filozofii, díky které dokáží porozumět teoretickému a posléze praktickému buddhismu, avšak schází jim hluboká důvěra na základě zkušeností, nepraktikují modlitby, rituály, nedodržují etiku a nekultivují svou mysl. Lidé se zde domnívají, že nejdůležitější je meditace, ale ta se může stát i negativní, například meditace o květu je pro Evropany pouze uklidnění od stresu. Západní mnich avšak umí uklidnit svou komunitu, umí jí psychologicky pomoci a vyslechnout ji. V případě potřeby vykoná obřady a pronese mantry. Naproti tomu Kalmyci na veškeré problémy reagují vykonáním obřadu. Na rozdíl od Východu, kde náboženství hraje nejdůležitější roli při změně v dobré lidi. Především ve Vietnamu striktně dodržují etiku, avšak nestudují a teorii neuvádějí do praxe. Často jen recitují mantry a především přednášejí modlitby a rituály. Například ve Vietnamu se pracující lidé ráno i večer zastaví před klášterem a chvíli pobudou. Po práci lidé chodí na přednášky a každý den pronášejí modlitby. Mniši v Thajsku dodržují disciplínu a každý muž má za povinnost se stát na několik týdnů až měsíců mnichem. Podobné je to i na Srí Lance.

Zdroj: www.laskyplnysvet.cz

Východní a západní buddhismus (5 minut)

- 2) Vypiš hlavní rozdíly mezi tradičním východním buddhismem a západním, který se praktikuje ve většině případech i v České republice

Západní	východní
<i>Hlubší zájem o filozofii, nejdůležitější je meditace</i>	<i>Hluboká důvěra na základě zkušeností, praktikování modliteb, rituálů, dodržování etiky, kultivace mysli, mniši umí uklidnit celou komunitu</i>

3) Co je pro Evropany nejdůležitější při praktikování buddhismu?

- *Meditace, klid*

Buddhismus ve tvém regionu (15 minut)

4) Na internetu vyhledej nejbližší místo, kde působí buddhisté a vypiš o něm základní informace

- *Individuální otázka*
- *Příklad řešení:*
  - *Přímo v mém bydlišti ve městě Varnsdorf se nachází buddhistický chrám, který je otevřený od roku 2008. Ještě před ním na stejném místě dva roky fungovala budhistická svatyně. Buddhisté, kteří zde praktikují, zastávají tradiční principy východního buddhismu (etika, rituály, mniši)*

Analýza/hodnocení (15 minut)

5) Pokus se posoudit důvody nerovnoměrného rozložení buddhistů v České republice v rámci krajů.

- *Nejméně osob hlásících se k buddhismu se vyskytuje v krajích, kde je obecně osob hlásících se k jakémukoli náboženství minimum*
- *Nejvíce se jich nachází v Praze, což bych přikládala tomu, že je v hlavním městě nejvíce přistěhovalců*

ZNALOSTNÍ DIMENZE	DIMENZE KOGNITIVNÍHO PROCESU					
	zapamatovat	rozumět	aplikovat	analyzovat	hodnotit	tvořit
deklarativní znalost (co/fakta)	3)					
procedurální znalost (jak/aplikace)		2)	3), 4)	4)		

kontextuální znalost (proč/souvislosti)		2)	3)	4)	5)	5)
---	--	----	----	----	----	----

10 Realizace výuky

Vzhledem k letošní situaci s pandemií covid-19 se nemohla výuka uskutečnit v takovém rozsahu, jako je v této práci naplánovaná pro devátý ročník základní školy. Alternativním řešením se stala spolupráce se žákyní varnsdorfské základní školy.

V první části byla žákyně dotazována, zda vnímá nějaké globální problémy spojené s náboženstvím. Okamžitě reagovala a uvedla několik příkladů se slovy, že pokud člověk sleduje aspoň okrajově světové dění, je prakticky nemožné takový problém nezaznamenat. Tato odpověď byla překvapující, jelikož autorka prvotně počítala i s variantami, že nikdo z celé třídy nebude žádný globální problém spojený s náboženstvím registrovat.

Následovalo vyplňování třech pracovních listů, které jsou k dispozici v kapitolách o rozboru jednotlivých hodin.

První pracovní list (vypracovaný list viz příloha 1) se zabývá tématem náboženství v kontextu světových makroregionů. Zde si žákyně vyzkoušela práci s digitální interaktivní mapou od společnosti ESRI. Byla překvapená, že něco takového skutečně existuje, protože se prý nikdy s podobnou mapou nesešla. V tomto pracovním také pracovala se slepou mapou, kterou začala bez pomoci vyplňovat pomocí legendy.

Kladně také hodnotila postavení pracovního listu, že ji nutí nad věcmi přemýšlet. Ovšem problémem byl pojem region. Nevěděla přesně, co si pod ním představí a následně převést do pojmu makroregion. Tento nedostatek jí autorka vysvětlila a žádné jiné nedostatky se neobjevily.

Následující pracovní list (vypracovaný list viz příloha 2) představuje obecnou charakteristiku buddhismu. Vychází z úvodního textu, který žákyně musela přečíst s porozuměním, což jí ale nedělalo větší obtíže. Bylo poznat, že na taková cvičení je zvyklá, jelikož automaticky začala v textu označovat podstatné pasáže a definice. Následovala slepá mapa, jejíž úkoly opět vycházely z předloženého textu a vyhledání definic z textu, které nebyly vysvětlené. K tomuto úkolu měla žákyně k dispozici zařízení s připojením na internet.

Třetí pracovní list (vypracovaný list viz příloha 3) se zabýval Buddhismem v České republice a jeho postavením v Evropě. Zde byl opět k dispozici výchozí text, který

přinášel bližší informace pro následující úkoly. Z textu měla žákyně za úkol zpracovat a porovnávat jednotlivé informace.

Druhá část pracovního listu řešila téma místní region, konkrétně žákyně na internetu hledala nejbližší místo, kde buddhisté působí. K jejímu překvapení našla ve svém městě přímo buddhistický chrám, o kterém zapsala do pracovního listu základní charakteristiku.

Celá práce byla hodnocená velmi kladně. Žákyně byla velmi překvapena, kolik věcí se dozvěděla přesto, že ji v podstatě nikdo nic neučil a pokračovala tím, že si mnohem více pamatuje. Pracovala svědomitě a se zájmem. Časový plán byl dodržen dle metodického plánu. Tím se autorce potvrdil fakt, že je možné tento celek použít pro pozdější výuku geografie náboženství na základní škole.

Závěr

V této práci byl Buddhismus v České republice představen jako aktuální téma současné doby. Tento aspekt byl dokazován v několika hlediscích.

V teoretické části byla stručně představena jednotlivá světová náboženství, přičemž podrobný důraz byl kladen na buddhismus, který je důkladně představen i v kontextu České republiky.

Nejpodstatnější cíl této práce bylo vytvoření didaktického materiálu, který bude objasňovat problematiku náboženství v kontextu globálních problémů. V rámci toho byl vytvořen projekt, který tento cíl zahrnoval. Téma je zasazeno do kontextu Rámcového vzdělávacího programu základního vzdělávání a je tedy kompetentní k využití na základních školách. Zahrnuje příslušné klíčové kompetence a průřezová témata. Důležitým hlediskem v tomto projektu je také mezioborovost, především výchova k občanství a informační a komunikační technologie.

Pro žáky byly vytvořené pracovní listy, které obsahují práci s digitálními internetovými mapami, školním atlasem světa a vyhledáváním na internetu. Čtení textu s porozuměním je také součástí pracovních listů, ve kterých žáci hledají v textu odpovědi na zadané otázky. Součástí práce jsou i metodiky k pracovním listům a časový plán jednotlivých vyučovacích hodin.

Realizace projektu proběhla pouze částečně vzhledem k uzavření základních škol. Díky žákyni základní školy však byla zjištěna funkčnost pracovních listů, které jsou postaveny od globální situace s náboženstvím a postupně přes tři části řeší místní region, kde žáci nachází nejbližší interakce s buddhismem ve svém okolí.

Výuka náboženství je stále nezbytná i na běžných základních školách s důvodů, které byly v této práci objasněny. Zeměpis je předmět, který je pro tuto skutečnost velmi dobře využitelný vzhledem navázání na geografický prostor. Cesta, která je v této práci pro žáky základních škol připravena, je zcela přirozená a přichází přes aktuální témata, která denně řeší jak v životě, tak v ostatních školních předmětech.

V učebnicích zeměpisu není náboženství v tomto kontextu prakticky vůbec zohledněno, a proto by tato metodika mohla být novou cestou k výuce této problematiky.

Citovaná literatura

- Centrum Lotus. 2009. Buddhistické skupiny. *Centrum Lotus*. [Online] 11 2009. [Citace: 9. 3 2018.] <https://www.centrumlotus.cz>.
- Conze, Edward. 1997. *Stručné dějiny buddhismu*. Brno : Jota, 1997. 80-7202-616-X.
- Česká televize. 2015. V objetí Dalajlámy. *Česká televize*. [Online] 16. 12 2015. [Citace: 11. 4 2018.] <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10399838104-v-objeti-dalajlamy/>.
- ABDALATI, Hammudah. 1992. *Zaostřeno na Islám*. místo neznámé : Ústředí muslimských obcí, 1992. 978-80-904373-6-4.
- ŠTAMPACH, Ivan Odilo. 2003. *Malý přehled náboženství*. 1. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 2003. 80-042-6123-X.
- Štampach, O. 2008. *Přehled religionistiky*. Praha : Portál , 2008.
- buddha.cz. 2018. Buddha. *Buddha Mangala*. [Online] 2018. [Citace: 13. 3 2018.] <http://www.buddha.cz/buddhamangala/index.html>.
- buddhismus.cz. 2015. Buddha Šákjamuni. *Buddhismus*. [Online] © Karma Dendrub Dordže, 1. 12 2015. [Citace: 23. 2 2018.] <http://www.buddhismus.cz/buddha-sakjamuni.html>.
- DURKHEIM, Émile. 2002. *Elementární formy náboženského života. Systém totemismu v Austrálii*. Praha : OIKOYMENH, 2002.
- ESRI. 2015. GEOINQUIRIES. *ESRI*. [Online] 2015. [Citace: 12. 5 2020.] <https://www.esri.com/content/dam/esrisites/en-us/media/pdf/geoinquiries/human-geography/6-languagereligion-aphg-geoinquiry.pdf>.
- Fišer , Zbyněk. 1968. *Buddha*. Praha : Orbis, 1968.
2015. GEOINQUIRIES. *ESRI* . [Online] 2015. [Citace: 12. 5 2020.] <https://www.esri.com/content/dam/esrisites/en-us/media/pdf/geoinquiries/human-geography/6-languagereligion-aphg-geoinquiry.pdf>.
- HARTZ, Paula. 1996. *Taoismus* . Praha : Lidové noviny , 1996. 80-7106-185-9.
- HELLER, Jan a MRÁZEK, Milan. 2004. *Nástin religionistiky: uvedení do vědy o náboženstvích*. 2. Praha : Kalich, 2004. 80-701-7721-7.
- Honzík, Jan. 2010. *Jednota v rozmanitosti: Buddhismus v České republice*. Praha : DharmaGaia, 2010. 978-80-7436-006-0.

- HOOBLER, Thomas a HOOBLER, Dorothy. 1993. *Konfucianismus*. Praha : Lidové noviny, 1993. 80-7106-190-5.
- KEENE, Michael. 2003. *Světová nábožentství*. Praha : Knižní klub, 2003. 80-242-0983-7.
- KEMP, Hugh. 2014. *ABC světových náboženství*. Praha : Česká biblická společnost, 2014. 978-80-87287-65-1.
- kolektiv autorů. 1995. *Katechizmus katolické církve*. místo neznámé : Zvon, 1995.
- Kolektiv autorů. 2014. *Náboženství světa 1 - západní tradice*. Brno : Masarykova univerzita, 2014.
- Láskyplný svět. 2012. Buddhismus v Česku teorií i praxí. *Láskyplný svět*. [Online] 10. 5 2012. [Citace: 15. 6 2020.] <https://laskyplnysvet.cz/stesti/buddhismus-v-cesku-teorii-i-praxi/>.
- LUŽNÝ, Dušan. 1997. *Nová náboženská hnutí*. Brno : Masarykova univerzita, 1997.
- MŠMT. 2020. Školský zákon. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. [Online] 2020. [Citace: 10. 1 2020.] <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-c-561-2004-sb-o-predskolnim-zakladnim-strednim-vyssim>.
- Matlovič, René. 2001. *Geografia religii*. Prešov : Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity v Prešove, 2001. 80-8068-062-0.
- Maříková, Hana. 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, 1996. 80-7184-310-5..
- Miltner, V. 2002. *Malá encyklopedie buddhismus*. Praha : Libri, 2002. 80-7277-111-6.
- NÚV. 2011. Rámcové vzdělávací programy. *Národní ústav pro vzdělávání*. [Online] 2011. [Citace: 12. 5 2020.] <http://www.nuv.cz/t/rvp>.
- PARTRIDGE, Christopher. 2006. *Lexikon světových náboženství*. Praha : Slovart, 2006. 80-720-9796-2.
- PAVLÁT, Leo, a další. 2005. *Židé. Dějiny a kultura*. Praha : Židovské muzeum Praha, 2005.
- Přátelé Dhammy. 2018. *Přátelé Dhammy*. [Online] 2018. [Citace: 13. 3 2018.] <http://dhamma.wz.cz/>.
- Rosenbaumová, D. 2007. *Buddhismus v Českých zemích*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2007.
- RVP ZV. 2017. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha : MŠMT, 2017.

SLDB. 2014. Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu - 2011. *Český statistický úřad*. [Online] 27. 2 2014. [Citace: 10. 4 2018.]
<https://www.czso.cz/documents/10180/20551795/17022014.pdf/c533e33c-79c4-4a1b-8494-e45e41c5da18?version=1.0.170220-14> .

Slepá mapa. 2020. Slepá mapa světa. *Mapa světa*. [Online] 2020. [Citace: 12. 5 2020.]
<http://www.mapa-sveta.com/slepa-mapa-sveta>.

Snelling, John. 2000. *Buddhismus*. Praha : Ikar80-7202-616-X, 2000.

Světová náboženství. 2020. Křesťanství. *Světová náboženství*. [Online] 2020. [Citace: 2. 5 2020.] <https://www.svetova-nabozenstvi.cz/krestanstvi/>.

Trávníček, Zdeněk. 2002. *Leopold Procházka - První český buddhista* . Brno : Masarykova univerzita, 2002. 80-210-2950-1.

Vojtíšek, Z. 2012. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. Praha : Portál, 2012.

WALDENFELS, Hans. 1998. Hinduismus. *Víra.cz - z víry čerpat sílu k životu*. [Online] 1998. [Citace: 20. 5 2020.] <https://www.vira.cz/texty/knihovna/kapitoly/hinduismus>.

www.bdc.cz. Buddhismus. *Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü*. [Online] [Citace: 3. 14 2018.] <https://bdc.cz/>.

www.sotozen.cz. Zen. *Sotó zen Česká republika*. [Online] Zen mistra Sandó Kaisena. [Citace: 13. 3 2018.] <https://www.sotozen.cz/mnisi-v-cr/>.

Zotz, Volker. 1995. *Buddha*. Olomouc : Votoboa, 1995. 90-861-7997-4.

Seznam příloh

Příloha 1 - vyplněný pracovní list - makroregiony a náboženství.....	91
Příloha 2- vyplněný pracovní list - buddhismus - obecná charakteristika	92
Příloha 3 - vyplněný pracovní list - buddhismus v České republice.....	93

Makroregiony a náboženství

📖 Prostuduj si mapu v příloženém odkazu a mapu světa ve školním atlase. Následně vypracuj následující úkoly: (5 minut)

URL mapy: <http://esriurl.com/humanGeoinquiry6>

💡 Hlavní světová náboženství (5 minut)

1) Podle mapy majoritních náboženství napiš ta, která jsou hlavními světovými náboženstvími

Křesťanství, hinduismus, islám, hinduismus, konfucianismus, taoismus, judaismus

2) K těmto náboženstvím přiřaď světové makroregiony, které znáš (využij atlas světa)

Křesťanství - S. Amerika, Evropa, Afrika, Austrálie, Oceánie, Jižní Asie, Severní Amerika, Jižní Asie, Jižní Asie
hinduismus - S. Asie, jihovýchodní Asie, jihovýchodní Asie
islám - Afrika, Střední Asie, jihovýchodní Asie, Severní Afrika, jihovýchodní Asie
konfucianismus - jihovýchodní Asie, jihovýchodní Asie
taoismus - jihovýchodní Asie, jihovýchodní Asie
judaismus - Izrael

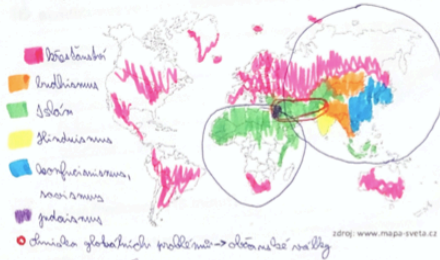
🗺️ Slepá mapa (10 minut)

Do okřep mapy zanes následující:

3) Region s největší náboženskou diverzitou? Rozepiš také slovy

Afrika, Asie

- Hlavní světová náboženství (inspiruj se značením v atlase světa nebo digitální mapy a značkou přehledně)
- Označ v mapě některá ohniska globálních problémů spojených s náboženstvím

📄 Analýza/hodnocení (5 minut)

6) Zhodnot' přírodní podmínky a kulturu v zemích, kde jsou jednotlivá světová náboženství rozšířena. Které kultury jsou významně ovlivněny náboženstvím a které naopak méně? Uveď konkrétní příklady těchto změn.

v koloniálních zemích jsou přírodní podmínky ovlivněny křesťanstvím
v Asii hinduismus, konfucianismus a taoismus → země s velkým vlivem náboženství jsou přírodní podmínky ovlivněny - velká úrodnost a rozvoj zemědělství
země s malým vlivem

7) Zamysli se nad tím, proč je náboženství a jakákoliv víra pro lidi důležitá. Jak konkrétně ovlivňuje jejich život? Proč se k náboženství a víře uchylují?

morální svoboda, občinství - náboženství poskytuje základní hodnoty
domovní, děkání, kultura po lepší životě

Příloha 1 - vyplněný pracovní list - makroregiony a náboženství

Buddhismus – obecná charakteristika

Přečti si následující text a odpověz na otázky (5 minut)

Počátky buddhismu pocházejí z Indie od narození indického prince jménem Siddhárta Guatama, neboli Buddha. Ten se narodil v roce 563 př. n. l. do svých 29 let žil v náprostem blahobytu. Poté se ale vydal na cestu, aby odstránil všechny své strasti – aby dosáhl osvícení a vymánil se z koloběhu reinkarnace. Na své cestě neustále odříkal, meditoval a dodržíval přísnou disciplínu. Siddhárta byl osvícen na místě, které se jmenuje Bódhaja pod posvátným stromem (Bódhi) a stal se Buddhou (osvíceným). Ten poté své učení předává lidem a následně se rozšiřuje po celém světě. Symboly pro toto náboženství je například stúpa, dharmčarka, pagoda. Buddhismus má mnoho odnoží, jednou z nich je Tibetický buddhismus, který má v Číně Dalajjámu. Jeho sídlo se nachází ve Lhase, která je také hlavním městem Tibetu.

Vznik buddhismu (5 minut)

1) Popiš, jak vznikl buddhismus

Prince Siddhárta Guatama se vypravil na cestu aby se zbavil všech nřností, byl osvícen na místě Bódhaja pod stromem Bódhi a stal se Buddhou, po osvícení přišlo učení lidem a postupně se rozšiřuje do celého světa

2) Vypiš symboly buddhismu

stúpa, dharmčarka, pagoda, Bódhi

Slepá mapa (5 minut)

Do slepé mapy zakres následující:

3) Sídlo Dalajjámy, místo, kde byl osvícen princ Siddhárta Guatama, stát, ve kterém vznikl buddhismus

Sídlo Dalajjámy

• LHASA

Místo osvícení

□ Bódhaja

Stát vzniku Buddhismu

■ Indie

zdroj: www.mapa-sveta.cz

Analýza/hodnocení (15 minut)

4) Vytvoř tabulku s přehledem buddhistických symbolů a napiš k nim definice. Můžeš využít i schémata a nákresy.

STÚPA	je buddhistická stavba která je vyrobena z kámen a má
DHARMČARKA	je symbol ~~pro~~ buddhismu učení
PAGODA	je označení pro buddhistickou věžovou stavbu
BÓDHI	stavení pod kterým bylo osvícení Buddhy

5) Zamysli se nad tím, proč byl princ nespokojený se svým životem a vydal se na cestu k osvícení. Bonusová otázka

chtěl se osvobodit na duchovní úrovni

Příloha 2- vyplněný pracovní list - buddhismus - obecná charakteristika

Buddhismus v České republice

Přečti si následující text a odpověz na otázky (5 minut)

- 1) Praktikující na Západě mají zájem o hlubší filozofii, díky které dokáží porozumět teoretickému a posléze praktickému buddhismu, avšak schází jim hluboká důvěra na základě zkušenosti, nepraktikují modlitby, rituály, nedodržují etiku a nekultivují svou mysl. Lidé se zde domnívají, že nejdůležitější je meditace, ale ta se může stát i negativní, například meditace o křivě je pro Evropany pouze uklidnění od stresu. Západní mniši avšak umí uklidnit svou komunitu, umí jí psychologicky pomoci a vyslechnout ji. V případě potřeby vykonávají obřady a pronesí mantry. Naproti tomu Kalmyci na veskeré problémy reagují vykonáním obřadu. Na rozdíl od Východu, kde náboženství hraje nejdůležitější roli při změně v dobré lidi. Především ve Vietnamu striktně dodržují etiku, avšak nestudují a teorii neuvádějí do praxe. Často jim recitují mantry a především přednášejí modlitby a rituály. Například ve Vietnamu se pracující lidé ráno i večer zastaví před klášterem a chvíli pobudou. Po práci lidé chodí na přednášky a každý den pronášejí modlitby. Mniši v Thajsku dodržují disciplínu a každý muž má za povinnost se stát na několik týdnů až měsíců mnišem. Podobné je to i na Sri Lance.

Zdroj: www.laskyphnyvet.cz

Východní a západní buddhismus (5 minut)

- 2) Vypíš hlavní rozdíly mezi tradičním východním buddhismem a západním, který se praktikuje ve většině případech i v České republice

východní = povinnost se stát mnišem, dodržování disciplíny

západní = lidé se obližej osvobodit od utrpení, nemají mantry, dodržování disciplíny

- 3) Co je pro Evropany nejdůležitější při praktikování buddhismu?

meditace

Buddhismus ve tvém regionu (15 minut)

- 4) Na internetu vyhledej nejbližší místo, kde působí buddhisté a vypiš o něm základní informace

je ve Horních Lázních

prezidentská "vietnamská" meditace

dodržování disciplíny

období 2008

Analýza/hodnocení (5 minut)

- 5) Pokus se posoudit důvody nerovnoměrného rozložení buddhistů v České republice v rámci krajů.

PAVA -> lidé jsou laičtější

příkl. LIBEČ -> málo lidí a malým komunitám Buddhozem

Příloha 3 - vyplněný pracovní list - buddhismus v České republice